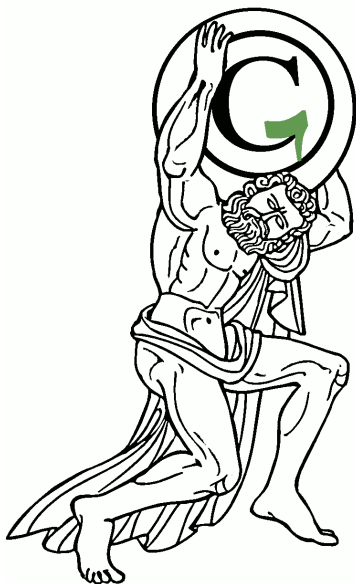

Zaměstnanecká díla na školách

---

aneb

Jak využít autorská práva pro otevřený přístup k vědomostem?

Jakub Michálek

Vzor citace:

MICHÁLEK, J. *Zaměstnanecká díla na školách*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2005, 54 s. Dostupný na WWW <<http://volbajevda.cz/zamestnanecka-dila>>.

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR
Michálek, Jakub
Zaměstnanecká díla na školách / Jakub Michálek – Praha: Nakladatelství XYZ, 2014. – 54 stran –
ISBN

© XX, 2013. Toto dílo je zaměstnanecké dílo autora.

Toto dílo jste oprávněni užít za podmínek licence CC-BY-SA 4.0
Uveďte autora - Zachovejte licenci.

Aktuální verzi webu naleznete na webu <<http://volbajevda.cz/zamestnanecka-dila>>

Názory vyjádřené v publikaci nevyjadřují stanoviska nositele práv, nýbrž autora publikace. Za omyly a chyby nese plnou odpovědnost autor. Připomínky a náměty můžete autorovi zasílat na adresu jakub.michalek@pirati.cz.

Vysázeno v typografickém systému L^AT_EX.

Obrázek na titulní straně znázorňuje titána Atlanta nesoucího břemeno copyrightu. Drobným dokreslením zobáčku lze však copyright změnit na zatočenou šipku, která představuje dostupnost a opakované užití autorských děl. Alegorie vystihuje ideu, že drobné změny vnitřní úpravy zaměstnaneckých děl mohou sloužit k tomu, že autorské právo nebude bránit šíření vzdělanosti, ale bude poznání chránit.

Zaměstnanecká díla na školách

Mgr. Bc. Jakub Michálek*

10. srpna 2014

Abstrakt

Podnikatelé využívají svých oprávnění podle autorského zákona za účelem dosažení zisku. Naproti tomu školy a jiné veřejné instituce svá práva podle autorského zákona často zanedbávají, což se může nepříznivě projevit na jejich účelu – šíření vzdělanosti. Na školách se vytváří zejména díla školní (studenti) a zaměstnanecká (učitelé). Povědomí o zaměstnaneckých dílech není v České republice příliš rozšířené. Ke zlepšení této situace jsem ve volném čase vytvořil stručného průvodce, který by měl představitelům vysokých, středních a základních škol pomoci při pochopení právní úpravy zaměstnaneckých děl a při jejím efektivním využívání ku prospěchu vzdělanosti.

---

* Absolvent Právnické fakulty UK a Matematicko-fyzikální fakulty UK, člen Ediční komise AS UK. Toho času pracuje jako advokátní koncipient ve společnosti Řehák & Partneři, k. s., Praha.

*„Posláním univerzity je šíření vzdělanosti a
ochrana poznáního...“*

čl. 2 odst. 1 statutu Univerzity Karlovy

Obsah

1	Zaměstnanecké dílo v zákonech	2
1.1	Co je to zaměstnanecké dílo?	2
1.2	Výkon majetkových práv k zaměstnaneckému dílu .	4
1.3	Další případy omezení výkonu majetkových práv autorem	6
1.4	Práva k výsledkům výzkumu s veřejnou podporou .	8
2	Vnitřní úprava zaměstnavatelem	10
2.1	Praktické problémy	10
2.2	Varianty vnitřní úpravy	12
2.3	Pracovněprávní vztahy	16
2.4	Zaměstnanecká díla a otevřený přístup	18
2.5	Dílo částečně zaměstnanecké	19
3	Stádia zpřístupnění	22
3.1	Označení	22
3.2	Evidence	23
3.3	Uchování	24
3.4	Licencování	28
3.5	Zpřístupnění	37
4	Shrnutí	38
A	Vzorové právní dokumenty	40
A.1	Politika otevřeného přístupu	40
A.2	Vnitřní předpis o zaměstnaneckých dílech	42
A.3	Dodatek k licenční smlouvě	48

B	Vzorové návody	50
B.1	Pokyny pro zaměstnance	50
B.2	Publikační model pro vědecký článek v tradičních vydavatelstvích	52
	Seznam použité literatury	53

Právní stav zpracování publikace

Text je zpracován k právnímu stavu ke dni 10. srpna 2014. Současná úprava zaměstnaneckých děl účinkuje od 1. prosince 2000. Před tímto datem byly poměry při vzniku zaměstnaneckého díla podstatně odlišné, a tedy informace uvedené v tomto textu se na dříve vytvořená díla nevztahují.

Seznam zkratk použitých předpisů

AZ	zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (zrušen)
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (zrušen)
ZP	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
ZVŠ	zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách
ZVV	zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků

Tvrzení jsou v poznámkách na okraji doprovázena odkazem na ustanovení právního předpisu. Odkazu na již zrušený (přesto někdy použitelný) právní předpis uvádím v hranatých závorkách za odkazem na platnou právní úpravu.

1 Zaměstnanecké dílo v zákonech

Základní úpravu zaměstnaneckého díla a souvisejících otázek nalezneme v autorském zákoně vydaném pod č. 121/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále též zkráceně „AZ“).

1.1 Co je to zaměstnanecké dílo?

zaměstnanecké
dílo
§ 58 odst. 1 AZ

Zaměstnanecké dílo je autorské dílo, které autor vytvořil ke splnění svých povinností vyplývajících z pracovněprávního vztahu ke svému zaměstnavateli.

Za těchto předpokladů budou zaměstnaneckým dílem zpravidla

- pracovní list, který učitel napsal na počítači při přípravě na hodinu,
- skripta napsaná vysokoškolským učitelem pro studenty, pokud je učitel v mzdové třídě zahrnující publikační činnost,
- vědecký článek nebo jiný výsledek tvůrčí vědecké práce,
- habilitační práce akademické akademického pracovníka ke splnění požadavku zaměstnavatele na řádný výkon práce,¹
- fotografická dokumentace školních akcí provedená učitelem,
- přednáška připravovaná učitelem a prezentace pro ni vytvořená,
- posudek dizertační nebo jiné kvalifikační práce,²
- příspěvek učitele vkládaný při jeho práci do systému jako jsou <Wikiskipta.eu> apod.

Poznámky:

§ 2 odst. 1 AZ

- Autorské dílo je chráněno bez ohledu na rozsah nebo vý-

¹Ivo TELEČ. *Právní aspekty výzkumu a vývoje*. Snímky k výuce. 2008.

²Ibid.

1.1 Co je to zaměstnanecké dílo?

znam. Může jít jen o několik slov (např. editace encyklopedie Wikipedia je zpravidla také autorským dílem, pokud vyplývá z povinnosti vyučujícího, pak i dílem zaměstnaneckým). Totéž platí o podobě díla.

viz dále kapitolu
3.3.2 na
straně 26

- Není podstatné, zda je práce vykonávána v pracovní době nebo prostředky zaměstnavatele, nýbrž pouze to, zda ji zaměstnanec vytvořil ke splnění svých povinností vyplývajících z pracovněprávního vztahu. Pracovní pokyny lze dohodnout ve smlouvě nebo je může zaměstnavatel určit v rámci sjednaného druhu práce jednostranně buď konkrétním úkolem nebo určením pracovní náplně (např. ve vnitřním mzdovém předpisu³).
- Není významné, zda druh práce (funkce zaměstnance), sjednaný v pracovní smlouvě, zní výslovně na tvůrčí práci literární, uměleckou nebo vědeckou. Podstatné je, že z ní alespoň potenciálně vyplývá, že jejím výsledkem může být vznik díla literárního, uměleckého nebo vědeckého.⁴

Za zaměstnanecká díla se se všemi důsledky s tím spojenými považují také:

- díla vytvořená ke splnění povinností vyplývajících z pracovního vztahu autora ke družstvu či ze služebního vztahu, § 58 odst. 1 AZ
- díla vytvořená ke splnění povinností vyplývajících ze vztahu mezi právnickou osobou a autorem, který je členem jejího orgánu, § 58 odst. 10 AZ
- počítačové programy, databáze a kartografická díla vytvořené autorem na objednávku, § 58 odst. 7 AZ
- kolektivní díla⁵ vytvořená spoluautory na objednávku. § 59 odst. 2 AZ

³Ibid., s. 64.

⁴Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1, sp. zn. 14 C 4/1982, 14 C 5/1982 a 14 C 6/1982.

⁵Kolektivním dílem je dílo, na jehož tvorbě se podílí více autorů, které je vytvářeno z podnětu a pod vedením fyzické nebo právnické osoby a uváděno na veřejnost pod jejím jménem, přičemž příspěvky zahrnuté do takového díla nejsou schopny samostatného užití. Kolektivním dílem však nejsou díla audiovizuální a díla audiovizuálně užitá. Za podmínek věty první budou kolektivním dílem např. mapy nebo počítačové programy.

viz kapitolu
1.3 na straně 6

Autorem ve smyslu autorského zákona je vždy člověk – nemůže jím být obchodní společnost nebo jiná právnická osoba. Ta může být pouze nositelem práv, o čemž bude řeč dále.

1.2 Výkon majetkových práv k zaměstnaneckému dílu

§ 58 odst. 1 AZ   Základní zásadu výkonu autorských práv lze shrnout takto:

Majetková práva k zaměstnaneckému dílu vykonává zaměstnavatel.

§ 12 AZ   To znamená, že ve věci majetkových autorských práv k zaměstnaneckému dílu jedná zaměstnavatel svým jménem a na svůj účet. Autor může dílo užít pouze se souhlasem zaměstnavatele. Zaměstnavatel získává oprávnění vykonávat majetková práva k zaměstnaneckému dílu, a to i vůči autorovi. Zaměstnavatel má právo

§ 12 odst. 1 AZ   – zaměstnanecké dílo užít⁶ v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě,

§ 12 odst. 1 AZ   – udělit jinému oprávnění licenční smlouvou; bez tohoto oprávnění může autor a jiná osoba dílo užít pouze v případech, které stanoví zákon,

§ 12 odst. 3 AZ   – žádat po autorovi nebo jiné osobě, která má originál díla v držení, aby mu ho zpřístupnil nebo na náklady zaměstnavatele zhotovil kopii a poskytl ji zaměstnavateli,

§ 30 a § 30a AZ   – na odměnu v souvislosti s rozmnožováním zaměstnaneckých děl pro osobní potřebu člověka; zaměstnavatel by se měl přihlásit u příslušného kolektivního správce, který vybírá náhradní odměny od uživatelů.

viz kapitolu
1.3 na straně 6

§ 11 AZ   Osobnostní práva autorská zůstávají autorovi zachována. Zaměstnavatel však smí, pokud se se zaměstnancem nedohodl jinak, dílo zveřejnit, upravit, zpracovat, spojit s jiným dílem, zařadit do souboru, uvádět dílo pod svým jménem nebo dílo dokončit, pokud ho zaměstnanec nedokončil.

§ 58 odst. 4, 5
AZ

⁶Obsah práva dílo užít je vymezen příklady v § 13 až § 23 AZ.

1.2 Výkon majetkových práv k zaměstnaneckému dílu

Výjimky ze zásady, že majetková práva k zaměstnaneckému dílu vykonává zaměstnavatel:

- Zaměstnanec a zaměstnavatel se mohou dohodnout, že autorská práva majetková nebude vykonávat zaměstnavatel, ale zaměstnanec svým jménem a na svůj účet (souhlasit musí jak zaměstnanec, tak zaměstnavatel). § 58 odst. 1 AZ
- Zaměstnavatel může právo výkonu majetkových práv k zaměstnaneckému dílu postoupit třetí osobě, ale pouze se svolením autora. Pokud se však prodává obchodní závod (dříve podnik), právo k výkonu majetkových práv k zaměstnaneckému dílu přechází společně s obchodním závodem, není-li v původní pracovní smlouvě nebo kupní smlouvě na obchodní závod jiné ujednání. § 58 odst. 1 AZ
§ 2178 NOZ
[§ 479 ObchZ]
- Na úřední díla a tradiční výtvorů lidové kultury se ustanovení zákona o majetkových právech autorských vůbec nepoužijí. Šíření takových děl autorský zákon neomezuje; je však třeba přihlídnout k jiným zákonům. § 3 AZ

Poznámky:

- K užití zaměstnaneckého díla zaměstnavatelem není potřeba uzavírat samostatnou smlouvu, neboť zaměstnavatel vykonává majetková autorská práva ze zákona.
- Ve všech ostatních případech je k užití zaměstnaneckého díla třetí osobou potřeba uzavřít licenční smlouvu se zaměstnavatelem, ledaže zákon stanoví pro takové užití výjimku.
- Tvůrčím **zpracováním** původního autorského díla do nového autorského díla není dotčeno právo nositele práv k původnímu dílu. Pokud tedy zpracujeme zaměstnanecké dílo a toto zpracování chceme dále šířit, musíme mít souhlas zaměstnavatele. **zpracování**
§ 2 odst. 4 AZ

Nedohodnou-li se zaměstnavatel a zaměstnanec jinak, zaměstnanci zbývá k zaměstnaneckému dílu jen „holé autorství“,⁷ které spočívá zejména v tom, že

holé autorství

⁷Ivo TELEČ; Pavel TŮMA. *Autorský zákon: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN: 978-80-7179-608-4.

- § 58 odst. 2 AZ – zaměstnanec v případě zániku zaměstnavatele bez právního nástupce získává výkon majetkových práv autor zpět,⁸
- § 58 odst. 3 AZ – zaměstnanec má právo požadovat od zaměstnavatele udělení licence za obvyklých podmínek, pokud zaměstnavatel nevykonává majetková práva k zaměstnaneckému dílu vůbec nebo jen nedostatečně, ledaže má zaměstnavatel závažný důvod k jejímu odmítnutí,
- § 58 odst. 6 AZ – zaměstnanec má právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, pokud se jeho mzda nebo odměna dostane do zjevného nepoměru k tomu, nakolik zaměstnavatel dílo zpeněžil; to však neplatí, pokud se dohodli ve smlouvě jinak.

Právní úpravu zaměstnaneckých děl, u kterých se zaměstnavatel a zaměstnanec nedohodli jinak, lze shrnout do tab. 1.

Obdobná úprava – motivovaná ochranou investice zaměstnavatele – je i v zahraničí. Například ve Spojených státech, které patří do anglosaské právní oblasti, se používá koncept *Work for Hire*. Byť i zde platí princip, že nositelem majetkových práv je zaměstnavatel, soudy ve sporech mezi školami a jejich učiteli rozhodují nejednotně.⁹ Princip svěření majetkových práv k zaměstnaneckému dílu zaměstnavateli, pokud není dohodnuto jinak, je obsažen v čl. 3.4 modelového copyrightového zákoníku.¹⁰

1.3 Další případy omezení výkonu majetkových práv autorem

Zaměstnanecká díla jsou pouze jedním z případů, kdy je právo autora užít dílo a udělit licenční smlouvou jinému zákonem omezeno. Dalším takovým příkladem jsou výhradní licence, po jejichž udělení se autor musí zdržet užití díla, nedohodl-li se s nabyvatelem licence jinak.

- výhradní licence**
- § 47 odst. 2 AZ
- nositel práv**
- § 95 odst. 2 AZ

Nositelům práv nazýváme fyzickou nebo právnickou osobu,

⁸Jde o tzv. konsolidační zásadu, (TELEC; TŮMA. Autorský zákon: Komentář [viz pozn. 7]) která je projevem tzv. elasticity vlastnictví.

⁹*Work-for-Hire Case Summaries*. Columbia University Libraries. 2013.

¹⁰Lionel BENTLY et al. (eds.). *The Wittem Project. European copyright code*. Witten 2010.

1.3 Další případy omezení výkonu majetkových práv autorem

Okruh práv	Obsah práv	Nositel práv	Převoditelné
Majetková práva autorská (§ 12 a násl. AZ)	holé autorství (viz výše)	zaměstnanec (autor díla)	jen děděním § 26 AZ
Právo na výkon majetkových práv autorských (§ 58 AZ)	užití díla všemi způsoby udělení licence jiné osobě (§ 46 AZ)	zaměstnavatel	za podmínek § 58 odst. 1 AZ
Právo dílo užit na základě licence (§ 12 odst. 1 AZ)	užití díla způsobem uvedeným v licenci	zaměstnavatel oprávněný uživatel	za podmínek § 48 AZ

Tabulka 1: Právní úprava zaměstnaneckých děl, pokud se zaměstnavatel a zaměstnanec nedohodnou jinak.

- které přísluší majetkové právo autorské,
- která je ze zákona oprávněna vykonávat právo dílo užit (např. výše uvedený zaměstnavatel) nebo
- která má výhradní licenci a může udělit jiné osobě oprávnění k užití díla.

Zvláštním případem, kdy autor nebo jiný nositel práv nemůže své právo vykonávat sám, je zákonné zastoupení autora nebo nositele práv v případě povinně kolektivně spravovaných práv.

§ 96 AZ

V případě zaměstnaneckých děl autor dostává odměnu v podobě mzdy nebo jiné odměny, v případě výhradní licence je odměna stanovena v licenční smlouvě, v případě povinné kolektivní správy práv dostává autor náhradní odměnu od kolektivního správce (např. z platby, kterou výrobci nosičů nebo tiskáren odvádějí v zákonné výši kolektivnímu správci).

náhradní
odměny
§ 25 AZ

Pokud vykonává autorská práva k zaměstnaneckému dílu zaměstnavatel, je také oprávněn na svůj účet vykonávat majetkové právo autora na náhradní odměnu za užití. Univerzité, jiné veřejné vysoké školy či jiné veřejné instituce, která vykonává majetková práva k velkému souboru zaměstnaneckých děl, lze doporučit, aby se za tímto účelem přihlásila u příslušného kolektivního správce (u literárních děl jde o občanské sdružení Dilia).

1.4 Práva k výsledkům výzkumu, vývoje a inovací vytvořených s podporou z veřejných prostředků

Práva k autorským dílům, která vzniknou při výzkumu a vývoji podporovaném z veřejných prostředků, upravuje zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků, ve znění pozdějších předpisů (dále také zkráceně „ZVV“).

Práva k výsledkům výzkumu a vývoje patří buď příjemci veřejné podpory nebo poskytovateli, přičemž rozhodující je, zda jde o **výsledek veřejné zakázky**.

§ 16 odst. 2 ZVV

– Jde-li o výsledek veřejné zakázky, je příjemce, pokud poskytovatel nestanoví jinak, povinen udělené vlastnické právo převést na poskytovatele (zadavatele). V případě zaměstnaneckých děl jde o vlastnické právo k věci,¹¹ kterou je právo na výkon autorských práv. Tuto věc lze převést jen se souhlasem autora, nicméně zaměstnavatel může udělit poskytovateli výhradní licenci s právem udílet podlicence, což má z majetkového hlediska obdobný účinek jako převod věci.

§ 16 odst. 3 ZVV

– Nejde-li o výsledek veřejné zakázky, patří práva příjemci. Příjemce, který není fyzickou osobou, upraví způsob nakládání s výsledky svým vnitřním předpisem. To se bude týkat veřejných vysokých škol a právnických osob ve výzkumu a vzdělávání. Zákon následně stanoví, že výsledek plně financovaný z veřejných prostředků musí být přístupný za rovných podmínek všem zájemcům o využití; další pravidla pro menší veřejnou podporu stanoví odstupňovaně.

§ 16 odst. 4 ZVV

¹¹ Podle § 489 NOZ je věcí v právním smyslu vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí, tedy i právo, jehož povaha to připouští.

1.4 Práva k výsledkům výzkumu s veřejnou podporou

V případě zaměstnaneckého díla ve výzkumu platí to, co bylo dříve uvedeno, tedy majetková práva autora vykonává ze zákona zaměstnavatel.

2 Vnitřní úprava zaměstnavatelem

Tato kapitola se věnuje následujícím otázkám:

- Jaké problémy vznikají školám v důsledku chybného nebo nedostatečného použití zákonné úpravy zaměstnaneckých děl?
- Jakým způsobem školy v současné době přistupují k úpravě šíření zaměstnaneckých děl?
- Jaké je poslání škol a z jakých principů by vnitřní úprava zaměstnaneckých děl měla vycházet?
- Jakým způsobem v konkrétním případě upravit zaměstnanecká díla ve školních poměrech?

2.1 Praktické problémy

Praktické problémy týkající se zaměstnaneckých děl lze shrnout do následujících okruhů:

– Neoprávněná užití

Většina uživatelů autorských děl v populaci není dobře informována o autorském právu, natož pak o ustanoveních zákona o zaměstnaneckých dílech. Tato nevědomost však nemění nic na tom, že pokud užijí autorské dílo bez licenční smlouvy se zaměstnavatelem, může se zaměstnavatel domáhat ochrany svého práva u soudu. Zejména může žádat vydání bezdůvodného obohacení ve výši dvojnásobku obvyklé licenční odměny. Porušování autorského práva je také přestupkem. Pokud by šlo o společensky škodlivý případ (například zaměstnanec vydává zaměstnanecké dílo u komerčního nakladatelství a poškozují tak školu na majetku), může jít i o trestný čin porušování autorského práva. Tyto delikty jsou příslušné orgány povinny stíhat, kdykoliv se o nich dozví.

– Právní nejistota

Pokud nejsou práva a povinnosti při užití autorských děl vykonávána v souladu se zákonem, ocitají se jejich uživatelé

§ 41 AZ
bezdůvodné
obohacení
§ 40 odst. 4 AZ
§ 105a odst. 1
písm. a) AZ
§ 270 TrZ

v právní nejistotě. Z důvodu právní nejistoty pak mohou odmítnout poskytnutí nebo užití díla, které by bylo v souladu se zákonem (například poskytnutí jiné ško le k využití nad rámec výukové licence, umístění díla na Internet samostatně nebo v rámci souboru jako je encyklopedie Wikipedie), nebo naopak uzavírají smlouvy, které jsou ze zákona neplatné (například autor zaměstnaneckého díla uděluje licenci komerčnímu nakladatelství neplatně, pokud nemá licenční smlouvu se zaměstnavatelem).

§ 31 odst. 1
písm. c) AZ

– Nepřístupnost pro uživatele

Pokud mají být zaměstnanecká díla legálně zpřístupněna žákům, studentům, absolventům a veřejnosti, musí zaměstnavatel udělit licenci k jejich užití. Pokud zaměstnavatel svá práva nevykonává, může se jejich svévolného výkonu chopit zaměstnanec, například vydá knihu u externího nakladatelství na základě smlouvy, která je od počátku neplatná. Jednání takového zaměstnance je protiprávní, neboť zaměstnanec měl zaměstnavatele správně požádat o udělení licence. K takto vydané knize si zpravidla osobuje výhradní práva nakladatelství, které brání zpřístupnění mimo papírovou knižní produkci, neboť právě z prodeje výtisků má většinou největší zisk. Místo poslání školy tak majetková práva autorská slouží komerčnímu zájmu. Cílem není nejvyšší dostupnost, ale o nejvyšší zisk, a to je v rozporu se zájmem společnosti, která tvorbu zaměstnaneckých děl na školách financuje.

§ 58 odst. 3 AZ

– Nemožnost regulace

Pokud škola nemá jasnou vnitřní úpravu zaměstnaneckých děl, nemůže ani ovlivňovat jejich tvorbu, oceňovat učitele vytvářející nejlepší studijní materiály, zpřístupňovat studijní materiály svým studentům a veřejnosti, vydávat je vlastním jménem a nákladem, zvyšovat svou prestiž ediční politikou a často ani nemůže efektivně sdílet materiály mezi jednotlivými vyučujícími. U velkých českých univerzit je až 80 % knih vydáváno u externích nakladatelství.¹² Většina z nich jsou díla aspoň částečně zaměstnanecká. Škola pak nemůže

viz kapitolu
2.5 na straně 19

¹²Stanislav ŠTECH (ed.). *Koncepce ediční politiky Univerzity Karlovy*. Univerzita Karlova v Praze. 2013., s. 4.

ovlivnit kvalitu vydávaných knih, které jsou spojovány s jejím jménem, ani jejich dostupnost pro studenty.

2.2 Varianty vnitřní úpravy

Lze rozlišit následující možné typy přístupu k řešení praktických problémů spojených se zaměstnaneckými díly:

1. Přehlížení zaměstnaneckých děl

Škola neupravuje vytváření, evidenci ani zpřístupnění zaměstnaneckých děl. Míra šíření materiálů v takovém případě závisí na zaměstnancích, kteří jsou jejich autory. Zpravidla jde o nepříliš výnosné publikace malého rozsahu, u kterých se nevyplatí žádný jiný přístup. Anarchie v oblasti výukových materiálů, které jsou zaměstnaneckými díly, je typická pro základní a střední školy.

2. Přenechání výkonu práv zaměstnanci

Škola se fakticky vzdává svého výsadního postavení zaměstnavatele ve vztahu k nakládání se zaměstnaneckými díly. Na některých předních světových univerzitách je taková situace považována za tradiční právo zaměstnanců a je jim přiznána vnitřním předpisem.¹³ Podobný postup používá v České republice Univerzita Palackého v Olomouci, která výkon práv přenechává autorovi.¹⁴ Výkon práv k zaměstna-

¹³ Porovnání předních světových univerzit. Dostupné na webu <<http://web.mit.edu/committees/ip/policies.html>>.

¹⁴ Směrnice rektora UP č. B3-09/2-SR, o ediční činnosti Univerzity Palackého v Olomouci.

(5) Zaměstnavatel šetří zákonem uznané akademické svobody, jakož i ústavně zaručenou svobodu projevu a vědeckého bádání též tím, že ponechává akademickému pracovníkovi výkon majetkových práv autorských k zaměstnaneckému dílu (volný výkon práv akademickým pracovníkem).

(6) Ustanovení odstavce 5 neplatí pro případ, kdy je zaměstnanecké dílo vyjádřením výsledku práce, který vyplývá z plnění:

a) grantových projektů nebo jiných obdobných činností zaměstnavatele účelově financovaných z veřejné podpory na základě zvláštního zákona,

b) pracovních úkolů akademického pracovníka souvisejících s konferencemi nebo podobnými akcemi pořádanými zaměstnavatelem

neckému dílu ponechává autorovi též Masarykova univerzita.¹⁵ K přenechání výkonu práv je třeba předchozí písemný souhlas správní rady veřejné vysoké školy, přesahuje-li hodnota práv k zaměstnaneckým dílům částku 20 mil. Kč.

§ 15 odst. 1
písm. b) ZVŠ

3. Výkon práv k zaměstnaneckým dílům

Škola upravuje nakládání se zaměstnaneckými díly ve svém vnitřním předpise tak, že potvrzuje výkon majetkových práv k zaměstnaneckým dílům uvedený v zákoně a zakládá pravidla pro evidenci těchto děl. Podle povahy díla a dalších okolností je statutární orgán školy, případně představitel její součásti tato práva oprávněn vykonávat. Tuto možnost využívá většina univerzit.¹⁶ Je však třeba dodat, že vysoké školy do držování takového předpisu často dostatečně nekontrolují a nevymáhají. To způsobuje, že někteří autoři svá zaměstnanecká díla neoprávněně zpeněžují u soukromých nakladatelství, nicméně takové smlouvy jsou ze zákona neplatné a jimi získaný prospěch je bezdůvodným obohacením.

V rámci výkonu práv k zaměstnaneckým dílům lze rozlišovat dva základní přístupy, které se však nemusí vyskytovat izolovaně, ale jsou na většině škol kombinovány:

§ 580 odst. 1
NOZ
[§ 39 ObčZ]

(včetně konferenčních sborníků apod.) anebo v souvislosti s akcemi, na které zaměstnavatel pracovně vysílá akademického pracovníka,

c) jiných pracovních úkolů akademického pracovníka, jestliže tak rozhodne zaměstnavatel v souladu se svým hospodářským nebo jiným oprávněným zájmem.

Dostupný na webu <http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/dokumenty/SRB3-09-2_opravena_31032010.pdf>

¹⁵Směrnice MU č. 10/2013, o duševním vlastnictví na Masarykově univerzitě, ve znění účinném od 1. 9. 2013, stanoví:

MU ponechává výkon majetkových práv autorských svým zaměstnancům k zaměstnaneckým dílům, která vznikla za účelem publikace v odborných časopisech nebo sbornících z konferencí (dále jen „zaměstnanecká díla s ponechaným výkonem majetkových práv“).

Zároveň ovšem předepisuje celou řadu omezení a podmínek, které přenechání výkonu práv k zaměstnaneckému dílu relativizují.

¹⁶Bod 3.4 opatření rektora UK č. 40/2009, o nakládání s výsledky výzkumu, vývoje a inovací na Univerzitě Karlově v Praze. Dostupná z webu <<http://www.cuni.cz/UK-3713.html>>

Bod 4 směrnici rektora VŠE s názvem Ochrana a realizace práv duševního vlastnictví jako výsledku výzkumu, vývoje a inovací nebo vytvořeného jinak na VŠE (SR 01/2011). Dostupná z webu <<http://www.vse.cz/predpisy/271>>

(a) **Zpeněžení zaměstnaneckých děl**

Škola zřizuje střediska pro zpeněžení autorských práv, patentových práv a jiných majetkových práv. V případě patentových práv tato střediska mohou vydělávat na faktickém postoupení těchto práv podnikatelům (například průmyslovým závodům). V případě autorských práv škola vydává díla vlastním nákladem nebo opravňuje za úplaty k vydání zaměstnaneckého díla soukromé nakladatelství výhradní licencí. V případě českých školních nakladatelství (např. Nakladatelství Karolinum v rámci UK) se však často jedná jen o zpeněžení zdánlivé, neboť nadpoloviční příjem těchto nakladatelství často tvoří dotace z veřejných prostředků v rozpočtu školy. Ve světě však existují u velkých škol s mezinárodním portfoliem i zisková nakladatelství (např. univerzita v Cambridge, UK¹⁷).

(b) **Otevřený přístup k zaměstnaneckým dílům**

Stejně tak může škola využít svých oprávnění, aby zaměstnanecké dílo zpřístupnila veřejnosti. Při takovém zpřístupnění škola nesleduje přímý majetkový či hospodářský prospěch.¹⁸ Naplňuje tím však lépe své poslání šířit vzdělanost ve společnosti. K politice otevřeného přístupu se přidaly v oblasti výzkumu přední světové univerzity.¹⁹ V České republice se k otevřenému principu přihlásily Masarykova univerzita a Akademie věd. Částečně i ve vztahu k vzdělávacím materiálům se k němu formálně přihlásila též Univerzita Karlova v Praze.²⁰ Na řadě vzdělávacích pracovišť je však do-

¹⁷Podle výroční zprávy za rok 2013 mělo nakladatelství univerzity v Cambridge celkový obrát 261,7 mil. liber, přičemž zisk před zdaněním činil 8,2 mil. liber. Zdroj: <<http://www.cambridge.org/about-us/who-we-are/annual-report1/chief-executives-overview/>>

¹⁸Otevřený přístup k vědeckým a vzdělávacím materiálům, které lze bez omezení kopírovat (a tedy kopie není z ekonomického hlediska vzácný statek), však nevylučuje obchodní model, který by vedl k majetkovému či hospodářskému prospěchu. V takovém modelu škola zpeněžuje služby a jiné statky, které jsou vzácné (např. certifikace absolventů otevřených kurzů, poradenství, specializované semináře a jiné).

¹⁹Modelová politika Open Access. Dostupný z webové stránky <<http://osc.hul.harvard.edu/modelpolicy>>

²⁰ŠTECH (ed.). Koncepce ediční politiky Univerzity Karlovy (viz pozn. 12), s. 8.

stupnost studijních materiálů v elektronické podobě prakticky samozřejmostí. Některé univerzity se přidaly k plnému otevřenému přístupu také v oblasti vzdělávání a učebních textů.²¹ Z otevřeného přístupu lze uplatnit výjimku, pokud o ni tvůrce v konkrétním případě požádá.

K přenechání výkonu práv k zaměstnaneckým dílům zaměstnancům je třeba přijmout kritický přístup. Škola se dobrovolně vzdává majetku, který byl vytvořen za peníze z veřejných rozpočtů (narozdíl od zaměstnaneckých děl na předních univerzitách, které jsou soukromé). Takové nakládání s majetkem může být v rozporu se zásadou hospodárnosti a využití majetku k poslání školy. Pochybnosti vyvolává také fakt, že učitel rozhoduje o povinné literatuře ke zkoušce, a ovlivňuje tak prodejnost vlastních knih, za což pak platí studenti. Příjemcem zisku z veřejného kapitálu by zásadně nemělo být soukromé nakladatelství. Přenechání práv autorovi dává také učiteli možnost zakázat studentům, aby např. v rámci školy šířili nahrávky přednášek nebo své vlastní zápisky, neboť ty jsou zpracováním původní přednášky a bylo by k tomu třeba souhlasu nositele práv. Kdyby škola přenechala práva na přednášku jako zaměstnanecké dílo, musela by je pak zvlášť získávat sama např. při vydávání skript či televizním vysílání přednášek, což by znamenalo nutnost platit podruhé za stejnou přednášku. V neposlední řadě je přenechání výkonu práv právně problematické, neboť jde o převod vlastnického práva, k němuž musí dojít zákonem předvídanou dohodou. Školy však často nevědí, zda budou chtít vykonávat práva u konkrétního díla, a tak nepřijatelně připouští možnost následného jednostranného zpětného převzetí výkonu majetkových práv.

§ 20 odst. 1 ZVŠ

Posláním škol je šíření vzdělanosti. Z výše uvedených variant mám proto za to, že nejvhodnějším postupem je otevřený přístup k zaměstnaneckým dílům, který bude v určitých zvláštních případech doplněn jejich zpeněžením nebo jiným přístupem podle žádosti autora. Politikou otevřeného přístupu ve vztahu k zaměstnaneckým dílům se proto budu dále zabývat.

---

²¹ Velice široký otevřený přístup má např. Polytechnická škola v Otago na Novém Zélandě. Dostupný na webové stránce <http://wikieducator.org/Otago_Polytechnic/Intellectual_property>

2.3 Pracovněprávní vztahy

§ 2 odst. 1 ZP

§ 34 odst. 1
písm. a) ZP

čl. 15 odst. 2
Listiny

§ 305 odst. 1 ZP

§ 301 písm. d)
ZP

§ 305 odst. 1 ZP
§ 302 písm. f) ZP

§ 17 odst. 1
písm. c) ZVŠ

srovnej pozn.
pod čarou
č. 4 na straně 3

Pracovněprávní vztahy upravuje zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále též zkráceně „ZP“). Zaměstnanec je v pracovněprávním vztahu povinen plnit pokyny zaměstnance. V pracovní smlouvě je typicky vymezen pouze druh práce.

Podstatou výkonu závislé práce je skutečnost, že pracovní pokyny udílí zaměstnavatel jednostranně. Zejména na vysokých školách je třeba dbát, aby pokyny nezasahovaly do svobody vědeckého bádání a umělecké tvorby. Úprava majetkových vztahů k zaměstnaneckým dílům však do této svobody však zpravidla ani není způsobila zasáhnout. Pracovní pokyny lze udílet i obecným způsobem, potom hovoříme o vnitřních normativních instrukcích nebo o normativních řídicích aktech, které mohou být přijímány též formou vnitřního předpisu. (Pojem vnitřního předpisu má ovšem specifický význam v zákoníku práce a v zákoně o vysokých školách.)

Z hlediska zákoníku práce vnitřní předpis pro jednotlivé funkce blíže upřesňuje jednotlivé povinnosti zaměstnance stanovené zákonem nebo vyplývající ze smlouvy. Takovou povinností je i povinnost zaměstnance střežit a ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím a nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele. Majetkem zaměstnavatele je i zaměstnanecké dílo. Zaměstnavatel může stanovit pravidla pro evidenci, označování a zpřístupnění zaměstnaneckých děl v souladu s posláním školy. Jde pouze o konkretizaci zákonné povinnosti zaměstnance, nikoliv o zavedení nové povinnosti, což by bylo zákoníkem práce zakázáno.²² Je povinností vedoucích zaměstnanců, aby zabezpečovali dodržování vnitřních předpisů.

Na vysokých školách upravuje tuto problematiku typicky vnitřní mzdový předpis. Vnitřní předpis ve smyslu zákona o vysokých školách je zároveň vnitřním předpisem vydaným zaměstnavatelem podle zákoníku práce, byť obecně to pochopitelně neplatí. Vnitřní mzdový předpis stanoví obecným způsobem okruh úkolů, které pro zaměstnavatele plní zaměstnanci na určitých pracovních pozicích. Díla vzniklá při plnění těchto úkolů jsou proto zaměstna-

²²Petr HŮRKA et al. *Zákoník práce a související ustanovení nového občanského zákoníku s podrobným komentářem k 1. 1. 2014*. Praha: ANAG, 2014, s. 612.

necká.

Příkladem může být vnitřní úprava na Univerzitě Karlově v Praze.²³ Tvůrčí činnost a publikace výsledků je podle vnitřního mzdového předpisu předpokladem všech pracovních pozic uvedených v Katalogu prací pro akademické a vědecké pracovníky. Díla vytvořená v rámci plnění této publikační povinnosti jsou tedy zaměstnaneckými díly, neboť vznikají ke splnění povinnosti z pracovněprávního poměru. Majetková autorská práva k nim vykonává ze zákona zaměstnavatel (v tomto případě UK). Uvádí to také příslušné opatření rektora, podle něhož přísluší nakládání s těmito právy děkanovi.²⁴

Důležitým pravidlem pro výkon závislé práce je zákaz konkurence. Zákaz konkurence znamená, že zaměstnanec nesmí vykonávat vedle svého zaměstnání v základním pracovněprávním vztahu²⁵ vykonávat výdělečnou činnost, která je shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele, pokud nemá jeho předchozí písemný souhlas.

§ 304 odst. 1 ZP

Zákaz konkurence se však v případě tvorby autorských děl mimo zaměstnání neuplatní. Zákoník práce totiž výslovně stanoví, že se zákaz konkurence nevztahuje na výkon vědecké, pedagogické, publicistické, literární a umělecké činnosti. Z toho vyplývá, že zaměstnavatel musí najít jiný způsob, jak zajistit, aby si zaměstnanec na úkor zaměstnavatele nepřivlastňoval práva k dílům, která ve skutečnosti vznikla jako zaměstnanecká.

§ 304 odst. 3 ZP

Výjimka ze zákonného zákazu konkurence by měla být zohledněna při přípravě vnitřních předpisů, aby mohl zaměstnavatel zřetelně rozlišit díla, která byla vytvořená v rámci povinností vyplývajících z pracovněprávního vztahu a která vytvořil zaměstnanec pro své vlastní účely.

²³VI. úplné znění vnitřního mzdového předpisu Univerzity Karlovy v Praze ze dne 18. června 2013. Dostupné na <<http://www.cuni.cz/UK-4343-version1-uzvimzdyuk.pdf>>.

²⁴Opatření rektora UK č. 7/2014 ze dne 30. 1. 2014, o nakládání s výsledky výzkumu, vývoje a inovací na Univerzitě Karlově v Praze. <<http://www.cuni.cz/UK-5588.html>>

²⁵Základními pracovněprávními vztahy jsou pracovní poměr a právní vztahy založené dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr (§ 3 věta druhá ZP).

2.4 Zaměstnanecká díla a otevřený přístup

otevřený
přístup

Závěrem této části si dovolím poznámku k postavení zaměstnaneckých děl v systému otevřeného přístupu. Otevřený přístup (Open Access) je termín, který se obvykle používá zejména ve vztahu k vědeckým a výzkumným článkům.²⁶ V tomto textu vycházím z následující definice²⁷ otevřeného přístupu:

Otevřený přístup zahrnuje trvalý a bezplatný online přístup k dokumentům, zejména úplným textům, pro všechny uživatele.

§ 47b ZVŠ

Lze tedy mluvit o otevřeném přístupu ke všem dílům. Zaměstnanecká díla nejsou jen výzkumné články, ale také skripta a jiná pedagogická díla. Dalším typem děl, na která se vztahuje otevřený přístup, budou nepochybně studentské kvalifikační práce, byť nejde o díla zaměstnanecká, ale školní.

politika
otevřeného
přístupu

Vymezení děl, na která se vztahuje otevřený přístup, je jedním z aspektů politiky otevřeného přístupu, která by měla být základem východiskem i pro úpravy týkající se zaměstnaneckých děl. Politikou otevřeného přístupu rozumíme dokument, ve kterém jsou shrnuty zásady otevřeného přístupu na některé instituci. Podle původce se rozlišují politika výzkumné instituce a politika grantové agentury. Politika otevřeného přístupu je nyní zakotvena i na evropské úrovni.²⁸

viz dodatek
A.1 na straně 40

V tomto dokumentu se zaměřuji na politiku otevřeného přístupu výzkumné instituce. Lze vyjít ze shrnujících doporučení z Harvardské univerzity,²⁹ jakož i její modelové politiky otevřeného přístupu přeložené v dodatku. Tato doporučení dávají jasně najevo, že otevřený přístup nevyžaduje, aby publikovali jen v některých časopisech (tzv. zlatá cesta otevřeného přístupu s volně dostupnými časopisy), a že se zachovává možnost výjimek v jednotlivých případech.

²⁶ Miroslav BARTOŠEK. *Open access - otevřený přístup k vědeckým informacím. Úvod do problematiky*. In: Zpravodaj ÚVT MU XX (2 2009).

²⁷ Jindra PLANKOVÁ. *Terminologické záležitosti Open Access*. In: iKarus 11 (11 2007).

²⁸ Doporučení Komise 2012/417/EU ze dne 17. července 2012, o přístupu k vědeckým informacím a jejich uchovávání.

²⁹ Stuart SHIEBER; Peter SUBER (eds.). *Good practices for university open-access policies*. 2014.

Pokud jde o finanční motivaci autorů k tvorbě, její pravidla by měla být upravena v mzdovém předpise, ve statutu různých cen pro nej-kvalitnější a nejpřínosnější zaměstnanecká díla, jakož i v pravidlech pro uznání publikací pro účely habilitačního řízení a řízení ke jme-nování profesorem.

2.5 Dílo částečně zaměstnanecké

Základní podmínkou účinné vnitřní úpravy je vymezit jasně, které dílo zaměstnance je zaměstnaneckým dílem a které je jeho sou-kromým autorským dílem. S touto otázkou se musí zaměstnavatel vypořádat ve svém vnitřním předpise. Nepochybně lze velmi jasně identifikovat dvě základní skupiny autorských děl, která jsou

- čistě zaměstnanecká (jako jsou například přednášky, vědecké články, cvičebnice, vědecké zprávy apod.),
- čistě autorská (díla umělecká mimo vědeckou činnost, díla vytvořená zaměstnancem čistě ve volném čase).

Mezi těmito skupinami je šedá zóna. U každého jednotlivého díla by soud posuzoval, zda vyhovuje pojmovému znaku zaměstnanec-kého díla.

viz kapitolu
1.1 na straně 2

Autoři své vědecké články, případně svoji přednášku zpracovávají do knihy. V takovém případě zpracovávají zaměstnanecké dílo. Zpracovatelem zaměstnaneckého díla pochopitelně nemusí být jen autor, ale i jiný zaměstnanec školy nebo její student. V případě zpracování zaměstnaneckého díla mluvím o díle částečně zaměst-naneckém, což vystihuje podstatu, že část zpracovaného díla tvoří zaměstnanecké dílo. Autorskoprávní nauka mluví o díle odvoze-ném.

Zpracováním nejsou nijak dotčena práva původního nositele práv k zaměstnaneckému dílu. Autor zpracovávající zaměstnanecké dílo musí mít souhlas nositele práv (zaměstnavatele), pokud chce výsledné dílo užít nebo k němu udělit licenci, např. vydavateli. Po-vinnosti mít licenci k původnímu dílu se totiž nelze vyhnout tím, že se dílo nějak upraví či zpracuje, nýbrž bylo by nutné vytvo-řit zcela nové dílo, kde bude stejná myšlenka vyjádřena odlišně a

viz kapitolu
1.2 na straně 5

nezávisle. Jinou věcí je však skutečnost, že v některých případech může být obtížné prokázat, že původní dílo bylo zaměstnanecké.

Škola má samozřejmě podporovat i motivovat autory, aby vytvářeli vlastní autorská díla i mimo pracovní poměr, pokud to není na úkor jejímu poslání. Sporným případům je vhodné předcházet. V úvahu přicházejí následující nástroje:

1. Důsledné uchovávání zaměstnaneckých děl (například prezentací z přednášek, článků apod.), ze kterých bude možné v případě potřeby prokázat, že původní dílo bylo zaměstnanecké. Tyto záležitosti řeší komplexní politika otevřeného přístupu zahrnující zaměstnanecká díla.
2. Sporné publikace (např. monografie) řešit zvláštní dohodou, ve které smluvní strany
  - (a) vyloučí režim zaměstnaneckého díla pro jednotlivé dílo a škola obdrží odměnu za přenechání copyrightu autorovi,
  - (b) potvrdí režim zaměstnaneckého díla a zaměstnavatel udělí autorovi licenci k zamýšlenému způsobu užití díla za odpovídající odměnu pro školu, nebo
  - (c) potvrdí režim zaměstnaneckého díla, zaměstnavatel bude řešit publikaci přímo s vydavatelstvím a autorovi vyplátí dodatečnou odměnu za komercializaci.
3. Motivovat autory k tomu, aby jednali ve vztahu k zaměstnaneckým dílům v majetku školy poctivě, např. udělováním odměn za nejlepší zaměstnanecká díla (a to jak z hlediska učitelů, tak studentů), pravidelným zohledněním přínosu publikační aktivity a otevřenosti výsledků v osobním hodnocení zaměstnance.

V každém případě by měl být přístup zvolen tak, aby nedocházelo k omezování svobody bádání a šíření poznatků, tj. aby měl autor implicitní možnost šířit za podmínky, že třetí strana nebude z majetkových práv školy těžit na její úkor.

Pro tento účel je možné dát autorovi možnost udělit jménem školy licenci, kterou v tomto textu označuji jako školní. Okruh dovo-

viz dále kapitulu
3 na straně 22

viz dále kapitulu
3.4.1 na
straně 29

2.5 Dílo částečně zaměstnanecké

ných licencí je třeba volit i s ohledem na šíření děl částečně zaměstnaneckých. Příklad takových pravidel v návaznosti na dále provedený rozbor uvádím v dodatku.

Jakýkoliv jiné licence je třeba *ad hoc* ujednat samostatnou smlouvou.

viz dodatek
A.2 na straně 42

3 Stádia zpřístupnění

Otevřeným přístupem se politika zaměstnaneckých děl nevyčerpává. Zatímco otevřený přístup se z právního hlediska omezuje jen na právo sdělování díla veřejnosti, status zaměstnaneckého díla poskytuje zaměstnavateli nejširší představitelný souhrn majetkových oprávnění k dílu omezený jen dílčími právy jiných osob (tzv. právní panství nad autorským dílem).

Problém správy zaměstnaneckých děl ovšem spočívá v tom, že nejsou konzistentně označena, evidována a zpřístupněna po faktické i právní stránce. Řada aspektů je společná s politikou otevřeného přístupu, jak jsem ji zmínil výše.

viz kapitolu
2.4 na straně 18

3.1 Označení

Označením zaměstnaneckého díla rozumíme každý údaj, z něhož je patrné, že majetková práva vykonává zaměstnavatel. Údaj může být umístěn přímo na díle (např. na titulní stránce knihy, v závěrečných titulcích filmu) nebo může být sdělován veřejnosti spolu s dílem (například informace uvedená na internetových stránkách, kde lze knihu stáhnout). Pokud není dílo takto označeno, lze doporučit předřazení listu s katalogizačními údaji (viz úvodní list v tomto textu).

Takovým označením může být klasická formule

© Univerzita Karlova v Praze, 2013.

Autor díla může být uveden způsobem, které je u díla obvyklé (u nadpisu), případně může být jako autor uveden v rozšířené verzi této patičky:

© Univerzita Karlova v Praze, 2013

Autor: Jakub Michálek.

čl. 3 Všeobecné
úmluvy
o autorském
právu z roku
1952

Označení symbolem copyrightu pochází z mezinárodních smluv. Vyjadřuje nárok, který si jeho nositel činí na copyright k danému dílu. Nemá dnes praktický žádný vliv na autorská práva k dílu,

má však důležitý informační význam. Dává uživatelům najevo, že zaměstnanecké dílo není volným dílem, ale že jeho uživatel musí splnit podmínky stanovené nositelem práv nebo zákonem.

Autoři často o statutu zaměstnaneckého díla netuší. Proto je třeba, aby zaměstnavatel zaměstnance proškolil ohledně nutnosti zaměstnanecká díla odpovídajícím způsobem označovat, aby nemohlo v budoucnu dojít k záměně děl zaměstnaneckých a čistě autorských. Pokud však zaměstnavatel zavede systém zápisu zaměstnaneckých děl, může se o připojení titulního listu postarat autorem.

Při označení díla je také vhodné uvést

- webovou adresu, na které je zveřejňována aktuální verze díla (např. skript, učebnice, přednáškových prezentací apod.), errata nebo adresa pro zasílání připomínek,
- jednoznačný identifikátor díla (například DOI – *digital object identifier*), pokud byl zaměstnaneckému dílu přidělen,
- licenci, pod kterou je dílo šířitelné nebo za jakých podmínek byla uplatněna výjimka z otevřeného přístupu.

viz kapitolu
3.4.2 na
straně 35 a násl.

3.2 Evidence

Evidencí zaměstnaneckých děl rozumíme vedení jejich seznamu s užitečnými údaji. Pro největší užitek by takový seznam měl být pochopitelně veřejný a snadno dostupný. Nová politika zaměstnaneckých děl neznamena, že by bylo nutné zavádět nové evidence. Ve školství totiž existuje celá řada evidencí, které jsou pro tyto účely vhodné. Zaměstnanecké dílo by mělo být evidováno takovým způsobem, který nezatěžuje jeho autora zbytečnou byrokracií.

Příklady evidencí, ve kterých mohou být uloženy informace o zaměstnaneckých dílech:

- Rejstřík informací o výzkumu v informačním systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací (RIV) – pro díla vědecká.

- Katalog školní knihovny³⁰ – pro díla evidovaná ve školní knihovně, resp. díla, kterým bylo přiřazeno jednoznačné číslo ISBN, ISSN (dá se očekávat, že se učitel ve vlastním zájmu postará o to, aby bylo ve školní knihovně, kde učí, aspoň několik výtisků jeho knihy).
- Evidence spojená s digitálním objektem, který je jednoznačně označen DOI.

Některé součásti UK již nyní požadují nahlášení zaměstnaneckých děl, protože je to často důležité pro rozpočítání financí u výzkumu na více institucích. Údaje o studijních materiálech zpravidla takto centrálně dostupné nejsou.

U některých zaměstnaneckých děl (např. Wikiskripta.eu) ani nebude třeba evidenci zaměstnaneckých děl vést. Předpokládá se, že za jednotných licenčních podmínek jsou všechny tvůrčí příspěvky buď díly autorů, kteří k tomu dali souhlas, nebo zaměstnaneckými díly, u kterých dala souhlas škola souhlas v zastoupení autorem.

Ovšemže není ani třeba, aby učitel evidoval všechny dokumenty v nějakém centrálním systému. Učitel může informaci o zaměstnaneckém dílu zapsat do libovolného systému, kde jsou zaměstnanecká díla uchována a zpřístupněna na internetových stránkách. V takovém případě je možné dílo nalézt použitím standardních vyhledávačů.

3.3 Uchování

rezpozitář

Uchováním rozumím takové uložení díla na elektronické médium v souborovém systému nebo elektronickém informačním systému (rezpozitáři), které zajišťuje, že bude v dohledné době kdykoliv možné dílo opět zobrazit, případně v něm provést změny.

Pokud zaměstnanec uchovává zaměstnanecké dílo uchováno jen na svém počítači, zaměstnavatel ho nemůže používat. Dílo uchované v rezpozitáři je dostupné pro ostatní zaměstnance, snižuje se

³⁰Centrální katalog Univerzity Karlovy v Praze je na webu <<http://ckis.cuni.cz/>>

riziko jeho ztráty nebo ztráty některé jeho složky (například formátu, ve kterém bylo dílo vytvořeno a který může být nezbytný pro jeho plné využití).

K uchování díla je možné zavést i finanční pobídky. Například jedna z prvních škol na světě zavádějící otevřený přístup – Univerzita v portugalském městě Minho – odměňovala autory nezávisle na hlavní složce jejich mzdy malou finanční odměnou za uložení díla v několika prvních letech po zavedení politiky otevřeného přístupu.³¹

3.3.1 Druhy repozitářů

K uchování díla se možné používat institucionální repozitáře nebo repozitáře oborové. Podstatné je, aby byl použitý repozitář zárukou trvalého uchování svěřených dat. Není nutné, aby byla uchovaná data zároveň zpřístupněna veřejnosti, lze nastavit rozsah zveřejnění i časový odklad zveřejnění (různé komerční časopisy mají různé lhůty pro zpřístupnění publikovaných textů veřejnosti na internetových stránkách).

- Pokud jsou data uchována v elektronickém informačním systému určité instituce (**institucionálním repozitáři**), může tento systém plnit také potřebné funkce při evidenci, licencování a zpřístupnění. V institucionálním repozitáři má nad zaměstnaneckým dílem zaměstnavatel kontrolu po celou dobu jeho uchování, může nastavit režim jeho zpřístupnění, licence apod. Zaměstnavatel se nemusí spoléhat na externí systémy. Příkladem je institucionální repozitář akademie věd ASEP <<http://www.lib.cas.cz/asep/>>. Instituce může zřídit vlastní repozitář (např. se systémem DSpace³²) nebo uchovávat informace v systému typu wiki (například lékařská Wikiskripta.eu). Institucionálním repozitářem svého druhu je i repozitář závěrečných prací.
- U zaměstnaneckých děl publikovaných na jiných platformách (například v Open Access časopisech, v **oborových repozitářích** apod.) je uchování svěřeno externímu systému.

³¹Yassine GARGOURI; Vincent LARIVIERE; Stevan HARNAD. *Ten-year Analysis of University of Minho Green OA Self-Archiving Mandate*. 2013.

³²Viz seznam českých instancí <<http://www.dspace.cz/>>.

Jeho nastavením se často řídí i licencování a zpřístupnění, tedy škola se těmito aspekty nemusí vůbec zabývat (s výjimkou případného výkaznictví pro účely financování výzkumu). Příkladem systému pro externí uchování je v případě základních škol Metodický portál <<http://www.rvp.cz>>. V oblasti fyziky je např. široce používán portál <<http://arxiv.org/>>. Lékařské fakulty v Česku pak využívají publikační platformu MEFANET <<http://www.mefanet.cz/>>.

autoarchivace

viz kapitolu
3.4 na straně 28

Základem trvale udržitelného systému uchování zaměstnaneckých děl je princip autoarchivace. Autoarchivace znamená, že do repozitáře ukládá dílo sám autor, nikoliv administrativní aparát. Autor může také zpravidla dílo aktualizovat, nastavit rozsah přístupnosti díla (veřejný, institucionální apod.) a případně také může být zmocněn vybrat licenci.

Podstatná část zaměstnanců výzkumných institucí uvádí, že by svá díla autoarchivovali, pokud by to jejich instituce vyžadovala. Zavedení povinnosti autoarchivace (*deposit requirement*) zvyšuje podíl uchovaných děl přibližně trojnásobně.³³ Povinnost uložit vědecké články v elektronické podobě do institucionálního repozitáře přijaly přední vysoké školy včetně Harvardu a jiných prestižních soukromých škol v USA.³⁴ Tím spíše by tak měly činit školy financované daňovými poplatníky.

3.3.2 Podoba uchovaného díla

Ze zásady výkonu majetkových práv zaměstnavatelem vyplývá požadavek, aby měl zaměstnavatel přístup k celému dílu v podobě, ve které bylo vytvořeno (včetně např. zdrojového kódu programů, upravitelného formátu souborů apod.). Dostupnost zdrojové podoby značně zjednodušuje např. vyhledávání v textu, dodatečné korektury, aktualizaci a převzetí díla jinou osobou, přeformátování díla pro čtečky elektronických knih apod. Pro stručnost mluvmе

³³GARGOURI; LARIVIERE; HARNAD. Ten-year Analysis of University of Minho Green OA Self-Archiving Mandate (viz pozn. 31).

³⁴Seznam škol s povinností uchovávat a licencovat vědecké články v režimu otevřeného přístupu obsahuje web <<http://roarmap.eprints.org/>>, který je inspirací pro všechny nové právní úpravy publikování. Lze tam nalézt jak přehled publikačních povinností institucionálních, tak grantových.

- o **výstupní podobě**, kterou je standardizovaný a široce dostupný formát, který umožňuje sdílení díla takovým způsobem, aby mělo na všech zařízeních stejný vzhled (v případě knih například formát PDF), a
- o **zdrojové podobě**, kterou je formát, ve kterém bylo dílo skutečně vytvořeno a který umožňuje editaci (například dokument ve formátu MS Word, LibreOffice nebo L^AT_EX), případně připojit i zdrojová statistická data.

Uchování zdrojové podoby zaměstnaneckého díla automaticky neznamená, že by tato podoba měla být zpřístupněna. Pokud to však bude autor považovat za rozumné, není důvod, proč by škola měla bránit tomu, aby byla zdrojová podoba dostupná na stejném místě jako uložené dílo ve výstupní podobě. Pokud má být dílo dále zpracováno, lze to i doporučit.

Od podoby díla je třeba odlišit jeho verzi, která se zvyšuje s postupující aktualizací díla. Verze se také rozlišuje podle stavu recenzního řízení či vydání díla (autorský preprint, autorský postprint, vydavatelský postprint).

3.3.3 Uchování děl malé hodnoty

Uchování v repozitáři se samozřejmě vyplatí používat pouze u hodnotnějších zaměstnaneckých děl (díla, která se vydávají samostatně nebo v časopisech, nebo mají jinou trvalejší hodnotu). V tomto textu a zejména ve vzorových předpisech mluvím o vydávaných dílech.

U méně hodnotných děl (například pracovní listy pro žáky základních škol, zadání písemných prací apod.) stačí, aby byly uchovány na počítačovém serveru zaměstnavatele v nějakém rozumném třídění nebo aby je učitel vystavil na svých webových stránkách, které budou uchovány i po jeho odchodu. Díky tomu bude zajištěna kontinuita při změně učitele a z jeho materiálů bude moci vycházet i jeho nástupce. Naopak je zcela nevhodné, aby byla zaměstnanecká díla umísťována na veřejné úschovny, které dokumenty po určitém čase smažou.

3.4 Licencování

Tato kapitola je z hlediska právního vymezení zaměstnaneckých děl srdcem našich úvah. Již jsem uvedl přehled možných přístupů k problematice zaměstnaneckých děl. Uzavřel jsem, že jediným přijatelným přístupem je, aby si škola práva k zaměstnaneckým dílům ponechala a zajistila k nim otevřený přístup.

viz kapitolu
2.2 na straně 12

Otevřený přístup k dílům je zajišťován právně jejich licencováním a fakticky jejich zpřístupněním. Škola musí z právního hlediska přijmout pravidla, která zajistí otevřený přístup, neboť jinak platí zákaz užít dílo bez svolení nositele práv. Chybějící vnitřní úprava totiž vyvolává celou řadu otázek při šíření zaměstnaneckých děl:

viz kapitolu
1.3 na straně 6

- Bez souhlasu univerzity je zakázáno sdělovat dílo veřejnosti, tj. např. studenti nesmí dávat své poznámky z přednášky ke sdílení na Internet (přednášky jsou zaměstnaneckým dílem, zápisky studenta jsou zpracováním takového díla).
- Problémem je v praxi právní nejistota při udělování veřejné licence typu Creative Commons, kterou nemůže autor bez souhlasu UK podle autorského zákona platně udělit, protože majetková práva vykonává výlučně zaměstnavatel.
- Právní nejistotu rovněž vyvolávají smlouvy uzavírané autory samotnými k zaměstnaneckým dílům, u nichž však nejsou oprávnění disponovat s majetkovými právy a tedy takové smlouvy jsou od počátku neplatné.

viz kapitolu
2.5 na straně 19

§ 3 písm. b) AZ

Jinými slovy zákon neupravuje žádný „benevolentnější režim“ pro šíření autorských děl, k nimž práva náleží veřejným výzkumným nebo vzdělávacím institucím. Výjimkou jsou pouze formální dokumenty a jiná úřední díla, na než se autorské právo vůbec nevztahuje, což platí bez ohledu na typ instituce.

Z toho vyplývá, že musí existovat mechanismus pro široké licencování autorských děl, aby k výše popsaným problémům nedocházelo. Tímto mechanismem je licencování zaměstnavatelem.

Licencováním rozumíme udělení licence (souhlasu) k užití zaměstnaneckého díla. Z hlediska školy jako zaměstnavatele jde o to, jak nejlépe stanovit licenční podmínky. Tyto podmínky musí být

vzhledem k velkému počtu licencovaných zaměstnaneckých děl určeny obecně. V individuálních případech lze připustit výjimku (jak směrem k širšímu užití, tak směrem k užšímu užití v zájmu komerce).

3.4.1 Otevřený přístup k zaměstnaneckým dílům

Z hlediska efektivity by měl mít sám autor oprávnění udělit některé vymezené licence k užití zaměstnaneckého díla.

Protože práva vykonává ze zákona zaměstnavatel, nabízí se jako vhodný nástroj právní zastoupení. Zástupcem je ten, kdo je oprávněn právně jednat jménem jiného; ze zastoupení vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému. Školu jako právnickou osobu ze zákona zastupují její zaměstnanci v rozsahu obvyklém vzhledem k jejich zařazení nebo funkci; přitom rozhoduje stav, jak se jeví veřejnosti. Vedle tohoto zákonného zmocnění může škola i smlouvou zmocnit autora k jednání jejím jménem. K udělování licencí je nepochybně vhodnější autora oprávnit ve vnitřním předpise a tím upřesnit rozsah zákonného zástupčího oprávnění autora.

Licenci, kterou je autor oprávněn v zastoupení školy udělit, nazývám v tomto textu školní licenci.³⁵ Školní licence je koncept licence, kterým škola v přiměřené míře zmocňuje autory, aby mohli v určitém rozsahu jménem školy sami udělit licenční souhlas. Rozsah školní licence se stanoví tak, aby dovolovala otevřený přístup ve smyslu výše uvedené definice a zároveň bránila zpeněžení díla na úkor školy. Zpeněžením na úkor školy pak mám na mysli převod copyrightu na třetí osobu nebo jiné jednání, které by se přičilo posláním školy v ochraně poznatého.

Příkladem školní licence je podmínka uvedení autora a nositele práv a doplněná některým z následujících alternativních licenčních prvků:

1. podmínka **nekomerčního užití** (*non-commercial*), která brání autorovi a komerčním nakladatelstvím vydělávat na

³⁵Školní licenci zavedenou v tomto textu je třeba odlišovat od školního díla podle autorského zákona, které se týká studentů.

§ 436 odst. 1
NOZ
§ 166 odst. 1
NOZ

školní licence

viz kapitolu
2.5 na straně 19

prodeji díla byť částečně zaměstnaneckého; obsah této podmínky se kryje se zákonným pojmem užití za účelem přímého či nepřímého hospodářského či obchodního prospěchu,

2. podmínka **zachování licence** (*share alike*), která dovoluje šířit zaměstnanecké dílo a jeho zpracování dále, ale zakazuje na zpracované zaměstnanecké dílo uvalit taková právní omezení, která by v šíření bránila komukoliv jinému.

Obecná pravidla lze formulovat následovně:

1. Pokud jde o projekty, jejichž licenční podmínky škola schválila, je autor zmocněn umístit své zaměstnanecké dílo do repozitáře projektu a udělit jménem školy potřebný licenční souhlas v souladu s těmito podmínkami.
2. Za podmínek školní licence, kterou si oprávněná osoba vybere, škola opravňuje
  - (a) autora k užití jeho zaměstnaneckého díla,
  - (b) autora k udělení licence jménem školy k užití jeho zaměstnaneckého díla třetí stranou,
  - (c) člena akademické obce školy k užití zaměstnaneckého díla při vnitřní potřebě školy včetně možnosti dálkového přístupu,
  - (d) jinou osobu k užití zaměstnaneckého díla na půdě školy.
3. Školní licencí rozumíme nevýhradní licenci, která
  - (a) vyžaduje uvedení jména autora a školy způsobem přiměřeným užití,
  - (b) umožňuje oprávněné osobě otevřený přístup podle politiky otevřeného přístupu,
  - (c) obsahuje podmínku zachování licence nebo nekomerčního užití.

Doporučené školní licence jsou uvedeny v tabulce 2.

4. Není-li u zaměstnaneckého díla, které škola z vlastní iniciativy se souhlasem k tomu příslušných orgánů zpřístupní, uvedena jiná licence nebo výhrada autorského práva, platí, že škola svolila k užití za podmínek školní licence vybrané uživatelem.
5. Zastupování školy při udělování licence v ostatních případech upravuje vnitřní předpis.

K tomu je třeba uvést stručný komentář:

1. První bod dopadá na projekty Wikiskripta.eu, MEFANET a další repozitáře, na které ukládají učitelé dobrovolně svoje skripta, přičemž tyto repozitáře již byly oficiálně založeny nebo schváleny. Konkrétní výběr licence je součástí podmínek projektu (typicky se používá licence CC-BY nebo CC-BY-SA) a v případě volby z více možností by potřebnou licenci vybral autor. Tímto bodem se řeší problém autorů Wikiskript a podobných projektů, kde autoři nemohli dosud platně udělit licenční souhlas, neboť tento souhlas byl oprávněn udělit jen zaměstnavatel.
2. Druhý bod se týká všech ostatních případů, kde škola zmocňuje autora nebo jinou osobu k zastupování školy pro všechny obvyklé případy, kdy bude vhodné zajistit bezproblémové šíření. Za prvé autora opravňuje k tomu, aby zaměstnanecké dílo sám užil, a to opět za podmínek školní licence. Je plně na autorovi, aby si v mezích školní licence zvolil vhodné právní podmínky šíření svého díla. Dále bod zakotvuje princip, že užití zaměstnaneckého díla na půdě školy nebo pro její vnitřní potřebu je vždy dovolené za podmínek některé z uvedených školních licencí, a to podle volby uživatele. Bude tedy možné, aby učitel nebo student v rámci e-learningu dostupného pouze akademické obci bez dalšího použil zaměstnanecké dílo, aby se promítal zaměstnanecko studentský film nebo aby se předčítala zaměstnanecká kniha ve školní aule. Tento bod tak řeší problém, že jinak může být jinak student trestně stíhán z důvodu, že do školní sítě nahraje zaměstnanecké dílo některého učitele (což se již také stalo). Díky tomuto bodu bude moci student šířit svoje poznámky z kursu (které jsou zpracováním přednášky jakožto

Značka	Použití
CC-BY-SA 4.0 	Licence Creative Commons (CC) jsou vhodné pro obrázky, hudbu a texty. Licence slučitelná s wikipedií. Prvek SA vyžaduje, aby odvozená díla byla pod slučitelnou licencí. Licence CC nejsou vhodné pro počítačové programy.
CC-BY-NC 4.0 	Licence pro nekomerční užití. Kvůli nejasnosti vymezení nekomerčního užití doporučuji spíše nepoužívat.
CC-BY-NC-SA 4.0 	Licence pro nekomerční užití. Odvozená díla musí být možné nekomerčně sdílet.
GNU GPL v3 	Všeobecná veřejná licence (GPL). Vhodná pro počítačové programy, tzv. svobodný software. Vyžaduje, aby všechna odvozená díla byla šířena pod kompatibilní licencí.
GNU LGPL v3 	Odvozenina <i>Lesser</i> všeobecné veřejné licence může být někdy vhodnější pro programové knihovny. Dovoluje totiž, aby na ni byly napojeny proprietární programy.
GNU AGPL v3 	Odvozenina <i>Affero</i> všeobecné veřejné licence je vhodná pro online služby. Pokud vezmete projekt pod touto licencí, který má v sobě odkaz na zdrojový kód, odvozené dílo musí mít v sobě odkaz, i když na něm jen běží online služba (nikoliv jen při kopírování).

Tabulka 2: Doporučené školní licence.

zaměstnaneckého díla) a sdílet je s kolegy studenty, mimo univerzitu jen pod školní licenci udělenou autorem nebo se souhlasem příslušného orgánu školy. Bod tak řeší obvyklé šíření zaměstnaneckých děl pro nekomerční účel, jehož schválení by bylo administrativní zátěží, jakož i přispívání do svobodných projektů. Tím samozřejmě není nijak dotčena svoboda bádání, protože tu mluvíme o šíření podoby zachycené v autorských dílech, nikoliv obsahu, který je zpravidla volně šiřitelný a nepodléhá autorskému právu.

3. Třetí bod obsahuje stěžejní vymezení školní licence, tj. licence k užití způsobem, který škola bez dalšího dovoluje. Obsah licence je zde vymezen třemi podmínkami, které se opírají o dobře známé pojmy otevřeného přístupu (kapitola 2.4 na straně 18) a dále o licenční prvky zachování licence (copyleft) a nekomerčního užití, jak je známe z licencí typu Creative Commons a GNU GPL. Ostatně příkladný výčet obsahuje odkazovaná tabulka. Oprávněná osoba, která si licenci vybírá, má tedy v zásadě na vybranou licenci copyleftovou (která umožňuje bez problému přispívat do svobodných projektů) a nekomerční (která je přiměřená, neboť nehrozí, že by byly nepřiměřeně dotčeny majetkové zájmy školy), případně jejich kombinaci. Škola tudíž svoluje pouze k určitým privilegovaným užitím, kde nehrozí dotčení jejich majetkových zájmů. Škola bez dalšího nesvoluje ke komerčnímu nesvobodnému šíření zaměstnaneckého díla, tedy učitel zásadně není oprávněn např. podepsat nakladatelskou smlouvu spojenou s výhradní licencí ke komerčnímu užití. Koncepce školní licence tak řeší problém, že autoři neoprávněně postupují zaměstnanecká díla v majetku školy na základě neplatných nakladatelských smluv komerčním nakladatelstvím, která pak zakazují další šíření děl a vydělávají na tom na úkor majetkových práv školy. Tím je také vyřešen problém díla částečně zaměstnaneckého, neboť zaměstnanec nemůže zaměstnanecké dílo jen tak vzít, zpracovat ho do nového díla a nové dílo pak šířit komerčně.
4. Čtvrtý bod řeší otázku, kdy sama škola na svých internetových stránkách zveřejní některý materiál a v důsledku nevědomosti nebo zapomnětlivosti nahrávající osoby nebude dílo označeno potřebným způsobem a nebude uvedena li-

cence, za které je možné dílo šířit. V takových případech (pokud není výslovně uvedeno jinak například v knize samotné nebo na internetové stránce, kde si lze knihu stáhnout, jak je tomu například na síti MEFANET) může se souhlas školy předpokládat. Tento bod řeší problém, aby měli uživatelé právní jistotu ohledně užití všech zaměstnaneckých děl, která škola zveřejňuje. Pokud nejde o zveřejnění, které zajišťuje škola (tj. například zpřístupnění zaměstnaneckého díla nahraného studentem na fakultní síť), tento bod se pochoptitelně neuplatní. Zároveň také nevyžaduje byrokracii pro nastavení autorských práv u děl zanedbatelné hodnoty a stanovuje základní režim, od něhož mají být odvozovány odchylky.

5. Pátý bod pak připomíná, že zastupování při právním jednání upravuje vnitřní předpis školy, který upravuje nakládání s nehmotnými statky ve vlastnictví školy. Příslušný orgán školy (tj. například ředitel, děkan fakulty) tedy může udělit i jiný souhlas jménem školy s užitím zaměstnaneckého díla bez ohledu na případnou jinou licenci udělenou podle výše uvedených bodů.

Podle mého názoru jde o řešení dobře naplňující poslání školy, kterým je šíření vzdělanosti a ochrana poznaného. Škola i autor budou oprávněni své zaměstnanecké dílo umístit na Internet, což je nutné u univerzitních projektů jako jsou WikiSkripta, případně u zpřístupnění děl na webové stránce nakladatelství nebo v internetové knihovně. Také bude moci autor dát bez dalšího souhlas s vydáním svého díla tiskem za podmínek školní licence bez zbytečné administrativy, aniž by tím jakkoliv byla omezena přístupnost díla. Soukromá nakladatelství tedy budou moci publikovat se souhlasem autora zaměstnanecká díla, ale už se nebude stávat, že budou na zaměstnaneckých dílech vydělávat na úkor školy (nebudou mít monopol). K tomu by bylo potřeba se dohodnout se školou, ostatně jako to platí již nyní. Školní licence totiž neumožňuje postoupit komerčnímu nakladatelství copyright, resp. práva na rozšiřování, a to ani v případě zpracovaného díla.

3.4.2 Licenční omezení

Zatím jsem popisoval případ spíše typický pro skripta, monografie a jiná zaměstnanecká díla pro vzdělávací účely. V těchto případech není příliš podstatné, kde bude dílo vydáno (či spíše vytištěno); podstatné je, aby vůbec bylo vydáno a k tomu je nejlepší svobodná tržní soutěž.

U vědeckých článků a vědeckých sborníků je však převážně zaběhnutý model, že je často vydávají tradiční vydavatelství, která jen pomalu mění svůj obchodní model založený na copyrightu. Tradiční vydavatelství se odlišují od tiskáren mimo jiné tím, že zprostředkovávají i *peer review* proces, který má zajišťovat kvalitu publikovaných článků. Právě v oblasti výzkumu je garance kvality důležitou hodnotou. Ale zajištění kvality je také finančně náročné, čímž tradiční vydavatelství zdůvodňují své trvání na copyrightu k vědeckým článkům autorů.

Alternativou jsou časopisy založené na principu otevřeného přístupu (Open Access), které však z logiky věci nemohou být financovány z předplatného (v České republice často veřejných) institucí. V oborech jako je fyzika vysokých energií je pak standardem, že jsou články autoarchivovány, aby mohly být co nejdříve zpřístupněny ostatním výzkumníkům (<<http://www.arxiv.org>>). Politika otevřeného přístupu, v němž má daňový poplatník přístup ke všem dílům, které jsou z jeho daní placeny, byla začleněna i do politiky řady institucí. Tradiční vydavatelé v USA však podporovali návrh zákona s názvem *Research Works Act*, který měl publikaci s otevřeným přístupem zakázat. Výsledkem byla kampaň výzkumníků *Cost of Knowledge*, která apelovala na zlepšení podmínek přístupu k vědeckým článkům.

Díky velkému tlaku výzkumných institucí se přístup tradičních vydavatelů pozvolna mění a stále častěji umožňují autorům např. vystavit svůj článek v repozitáři své instituce nebo na svých internetových stránkách. Stanovují si však různé podmínky. Pokud ve výchozí situaci vydavatel nepodporuje otevřený přístup, možná s ním vyjednáte dodatek³⁶ ke smlouvě, protože autoarchivace článku nemá pro vydavatele žádný špatný dopad. Takový pře-

o autoarchivaci
viz na straně 26

viz dále vzor
dodatku A.3 na
straně 48

³⁶Zde se lze inspirovat například vzorem SPARC dodatku na <<http://sparc.arl.org/resources/authors/addendum>>, ze kterého vychází i dokument v příloze.

hled postačí pro účely návrhu přístupu k výjimkám v politice zaměstnaneckých děl.

embargo

Cílem navrhovaného postupu má být zajištění co nejširšího přístupu i v případě, že vydavatel stanovil podmínky neslučitelné s okamžitým přístupem. Příkladem takového omezení je publikační embargo neboli zákaz publikovat dílo ve stanovené době. V důsledku publikačního embarga přijímá instituce závazek odkladu zpřístupnění. Tento odklad dosahuje zpravidla až 25 měsíců. Narozdíl od otevřeného přístupu proto mluvíme o odloženém přístupu.³⁷ Výchozí podmínky odkladu jsou společné pro všechny instituce a lze proto vycházet například z již provedené rešerše Knihovny Akademie věd ČR,³⁸ nebo z přehledu SHERPA/RoMEO.³⁹

Nové repozitáře jsou již schopny tuto licenční podmínku uskutčnit. Lze ji proto umožnit s tou výhradou, že podmínky budou rozumně dlouhé i vzhledem k použitelnosti výsledků. Bylo by v rozporu s politikou otevřeného přístupu, aby byla zaměstnanecká kniha vydána v komerčním nakladatelství po dobu, která by fakticky znamenala převod copyrightu školy na soukromý subjekt – takový převod by měl vyžadovat výslovný souhlas školy a nelze ho nahradit domněnkou souhlasu obsaženou ve vnitřním předpise.

Autor této stati však zastává názor, že není třeba všechny okolnosti upravit předpisem, ale že je třeba nechat prostor i pro volnou souměrnost mezi autory. Ukazuje se totiž, že otevřený přístup poskytuje svým autorům konkurenční výhodu.⁴⁰

Obecnou zásadou ve vztahu k výjimkám by mělo být, že by měly být aspoň stručně odůvodněny (například odkazem na publikační politiku vydavatele) a škola by pro všechny případy měla mít možnost otevřený přístup z důvodů zamýšlené komercializace nebo jiných důvodů hodných zvláštního zřetele vyloučit. Protože jde o stanovení odlišného licenčního režimu, lze tak snadno učinit již při označování díla, a to uvedením obvyklé poznámky k licenční

viz kapitulu
3.4.2 na
předchozí straně

³⁷GARGOURI; LARIVIERE; HARNAD. Ten-year Analysis of University of Minho Green OA Self-Archiving Mandate (viz pozn. 31).

³⁸Knihovna Akademie věd ČR. *Metodika ukládání plných textů v institucionálním repozitáři ASEP*. Dostupný na webu <<http://www.lib.cas.cz/asep/repozitar-asep/metodika-ukladani/>>.

³⁹<<http://www.sherpa.ac.uk/romeo/>>

⁴⁰Yassine GARGOURI et al. *Self-selected or mandated, open access increases ci-*

doložce:

© Univerzita Karlova v Praze, 2013. Všechna práva vyhrazena nositeli práv. Toto dílo jste oprávněni užít pouze na základě jeho zvláštního souhlasu a v případech stanovených zákonem.

3.5 Zpřístupnění

Jakmile je zaměstnanecké dílo bezpečně uchováno a je vyřešeno jeho licencování, mělo by být pokud možno okamžitě zpřístupněno. V poslední době se doporučuje,⁴¹ aby i v případě embarga bylo dílo okamžitě uchováno a systém ho automaticky zpřístupnil po uplynutí doby stanovené podmínkami tradičního vydavatele.

Autor nebo škola by měli mít při ukládání možnost nastavit způsob zpřístupnění. Režimy přístupu mohou být:

- **žádný přístup** (k datům mají přístup pouze administrátoři repozitáře a pověřené orgány školy,
- **vnitřní potřeba školy** (k datům mají přístup akademičtí pracovníci a studenti školy),
- **veřejný přístup** (k datům má přístup kdokoli, kdo se připojí k internetovým stránkám).

Každý z uvedených přístupů lze podmínit odkladem, případně stanovit dobu, po kterou je určité skupině přístupný pouze na vyžádání.

---

tation impact for higher quality research. In: Plos one 5.10 (2010), e13636.

⁴¹GARGOURI; LARIVIERE; HARNAD. Ten-year Analysis of University of Minho Green OA Self-Archiving Mandate (viz pozn. 31).

4 Shrnutí

Podle autorského zákona práva k zaměstnaneckým dílům vykonává škola jako zaměstnavatel. Jde o školy základní, střední, ale i vysoké. Některé školy naprosto nevhodně přenechávají tato práva zaměstnancům, kteří pak uzavírají smlouvy se soukromými vydavatelskými. Škola tím přichází o majetek a nepřispívá svému poslání. Řešením je přijetí politiky otevřeného přístupu s rozumnými výjimkami, které umožní přizpůsobení individuálním potřebám autorů působícím na škole i komercializaci vybraných výsledků činnosti školy, pokud vede k efektivnějšímu šíření výsledků.

Otevřený přístup (Open Access) je myšlenkou bezplatného online přístupu k výsledkům činnosti školy bez nutnosti registrace. Otevřený přístup má víc než desetiletou tradici, rozvíjí se na prestižních školách v západním světě, a to včetně soukromých škol jako Harvardská univerzita. Je společenskou odpovědností školy, aby přijala politiku otevřeného přístupu a pravidla pro nakládání se zaměstnaneckými díly ve vlastnictví školy. Jde také o trend u poskytovatelů dotací, otevřený přístup je např. podmínkou účasti v programu EU Horizon 2020, kde ho vyžaduje vzorová grantová smlouva. Vzor politiky otevřeného přístupu a vnitřního předpisu pro zaměstnanecká díla na škole podle českého práva je uveden v dodatcích k tomuto textu; stačí si ho vhodně přizpůsobit a potřebným způsobem schválit.

Základním předpokladem je, aby u každého díla bylo jasné, zda jde o dílo zaměstnanecké či nikoliv, a tedy zda podléhá pravidlům pro zaměstnanecká díla. Za tímto účelem je třeba vést více či méně formální seznam zaměstnaneckých děl, postačí např. poznámka u díla v knihovním informačním systému. Dodatečné náklady tedy nejsou velké. Zaměstnanecké dílo by mělo být potřebným způsobem označeno názvem školy už ve svém textu. Pokud jde o díla částečně zaměstnanecká, měla by se na jejich zaměstnaneckou složku uplatnit stejná pravidla jako na zaměstnanecká díla. V případě díla spadajícího do rozsahu pracovněprávního zařazení zaměstnance by měla by platit domněnka, že jde o dílo zaměstnanecké, a sporné případy licencování by měly být řešeny dohodou.

Politika otevřeného přístupu k zaměstnaneckým dílům má podstatný přínos pro školu i autory. Škola má neomezený přístup k dí-

lům vytvořeným jejími autory, může je zpřístupňovat veřejnosti, která její činnost financuje, a přesvědčit ji o užitečnosti své činnosti, zvyšuje se citovanost jejích autorů a prestiž, škola má dodatečné příjmy z kolektivní správy majetkových práv k zaměstnaneckým dílům a z komerčního licencování zaměstnaneckých děl. Autoři pak mají jasný právní rámec pro používání svých děl i děl svých kolegů a jejich začleňování do projektů na principu Wiki, kde dosud existovala právní rizika. Autor a jiná osoba jsou ve vymezených případech vnitřním předpisem zmocnění jednat ohledně zaměstnaneckých děl a mohou dílo používat bez dalších omezení za podmínek tzv. školní licence. Školní licence je koncipována tak, aby umožnila otevřený přístup k dílu, ale zároveň zabránila vytěžování díla monopolním komerčním subjektem.

Je třeba respektovat uzavřené licenční smlouvy s tradičními vydavateli, ale zároveň na ně vyvíjet tlak, aby mohla být díla vedle publikace v tradičním vydavatelství paralelně přístupná v režimu otevřeného přístupu. Za tímto účelem předkládám vzor dodatku k licenčnímu ujednání, o jehož uzavření by se měla škola snažit, pokud tradiční vydavatel paralelní otevřený přístup neumožňuje. Jednání s tradičními vydavateli by měl vést odpovědný zástupce školy, který by v nezbytných případech požádal o výjimku z otevřeného přístupu pro účely publikace v tradičním nakladatelství.

Pro rozšíření otevřeného přístupu je třeba zřídit funkční a jednoduše použitelný univerzitní repozitář, vzdělávat zaměstnance prostřednictvím vedoucích pracovišť, naučit je do repozitáře ukládat výsledky práce a zpřístupnit jim přímo na pracovišti (na nástěnce) užitečné návody, jak přejít na model otevřeného přístupu. Aplikaci školního repozitáře lze pořídit jako svobodný software bez dodatečných nákladů. Za ukládání vydávaných děl do školního repozitáře doporučuji zavést pro autory malou finanční odměnu v úvodních letech, stejně jako ustanovit pro otevřeně přístupná díla pravidelně vyhlášovanou cenu vedení školy.

V případě univerzit a jiných větších institucí je vhodné, aby se otevřenému přístupu věnovalo zvláštní oddělení, kde by autoři našli podporu a pomoc. Za těchto podmínek lze otevřený přístup jako standard na školách zavést během cca 10 let a podstatně tak přispět k šíření vzdělanosti.

A Vzorové právní dokumenty

A.1 Politika otevřeného přístupu

Na základě vzorové politiky otevřeného přístupu k vědeckým článkům na Harvardské univerzitě⁴² jsem vypracoval vzorovou politiku otevřeného přístupu, kterou je možné vztáhnout na všechny druhy školních, zaměstnaneckých i licencovaných děl podle právního řádu České republiky. Otevřený přístup je spojujícím prvkem, který je v případě každého druhu děl třeba doplnit o zvláštní úpravu obsaženou v zákoně nebo podrobnějším vnitřním předpise, například v tomto případě ve vnitřním předpise o zaměstnaneckých dílech.

Škola (dále jen „škola“) se zavazuje k šíření plodů výzkumu a vědecké činnosti v nejširší možné podobě. Abychom dostáli tomuto závazku, škola se rozhodla přijmout následující politiku:

Škola v celé své činnosti sleduje cíl, aby bylo každé vědecké nebo výzkumné dílo veřejně přístupné za podmínek otevřeného přístupu (Open Access). Otevřeným přístupem se rozumí trvalý, bezplatný a celosvětový online přístup k dokumentům, zejména úplným textům, pro všechny uživatele bez nutnosti registrace. Tato politika se vztahuje na každé vydané dílo, které vznikne přímo na škole nebo na němž se člověk podílí v rámci svého působení na škole. Výjimku tvoří jen díla, kde bylo před přijetím této politiky dohodnuto neslučitelné ujednání nebo kde vedení školy výjimku udělilo podle žádosti autora.

Za tímto cílem škola například

- využívá majetkových práv školy k zaměstnaneckým dílům, aby mohla být užívána studenty školy, jinými zaměstnanci školy a veřejností,

---

⁴² Celý text Stuarda M. Shieberta je dostupný na webu <http://osc.hul.harvard.edu/sites/default/files/model-policy-annotated_01_2013.pdf>.

- uplatňuje zákonné oprávnění školy k nevýdělečnému zveřejnění závěrečných prací studentů, pro které škola volí zveřejnění s otevřeným přístupem na internetových stránkách,
- vkládá podmínku otevřeného přístupu do všech grantů, projektů a jiných soutěží školou vypisovaných a financovaných,
- pravidelně sjednává s autory působícími na škole v licenčních smlouvách za odpovídající odměnu možnost zpřístupnění díla podle politiky otevřeného přístupu,

Vedení školy nebo jím pověřená osoba vyloučí použitelnost této politiky pro určité dílo nebo odloží přístup o určitou dobu, pokud je o to požádán autorem díla a zákon to umožňuje. Každý autor bezplatně poskytne elektronickou kopii konečné autorské verze svého díla nejpozději v den jeho vydání pověřené osobě ve vhodném formátu, který škola stanoví (jako je PDF). Škola smí dílo zveřejnit v repozitáři s otevřeným přístupem.

Vedení školy odpovídá za výklad této politiky, řešení sporů týkajících se jejího výkladu a použití, jakož i za doporučení jejích změn, pokud to bude třeba. Politiku po třech letech účinnosti vedení přezkoumá a zprávu o jejím působení předloží zaměstnancům a studentům školy.

Politika otevřeného přístupu je zejména politickým dokumentem, která však zakládá bezprostřední právní důsledky, například v podobě povinnosti osoby poskytnout dílo škole v podobě pro zveřejnění, pokud nepožádá o výjimku. Tato povinnost se vztahuje jak na zaměstnance, tak na studenty podílející se na psaní článků vydávaných v časopisech apod. Proto je vhodné přijmout politiku jako vnitřní předpis, který dopadne jak na zaměstnance, tak na studenty. Na veřejných vysokých školách a v jiných případech, kde je pro přijímání vnitřních předpisů stanoven zvláštní postup, je třeba tento postup dodržet. Politika otevřeného přístupu může být např. přílohou edičního řádu, který je vnitřním předpisem veřejné vysoké školy podle jejího statutu.

Škola by měla přijmout k této politice odpovídající prováděcí předpisy pro zaměstnanecká díla a zejména přijmout přechodná ustanovení, která rozloží přechod na politiku otevřeného přístupu.

Dnes již lze snadno očekávat přechod u závěrečných prací na vysokých školách, kde již je tato politika dnes realizována, následně je vhodné vtělit podmínky do nově vypisovaných grantů a projektů, teprve následně lze doporučit doplnění ujednání do vzorových licenčních smluv a po zřízení evidence zaměstnaneckých děl též u těchto děl.

A.2 Vnitřní předpis o zaměstnaneckých dílech

Vnitřní předpis o zaměstnaneckých dílech jde dál než politika otevřeného přístupu. Je tomu tak proto, že zaměstnavatel je z majetkového hlediska plným vlastníkem díla a měl by si tak ve vlastním zájmu zjednat přístup ke zdrojové podobě a datům, jinak nebude svá práva moci vykonávat ve své celosti.

Lze najít řadu praktických případů, kdy se bude hodit mít zdrojovou podobu díla: Na školu nastoupí nový učitel a bude chtít upravit dosud používaná skripta a písemné práce, škola bude nezávisle zjišťovat, zda nedošlo k eticky problematické manipulaci dat, škola bude dílo zpracovávat k vydání nebo ho bude průběžně aktualizovat podle nových poznatků, nový výzkumný tým se bude chtít seznámit s daty použitými v předchozí práci apod.

Tímto vnitřním předpisem upravuje zaměstnavatel . . . . (dále jen „škola“) nakládání se zaměstnaneckými díly.

§ 1 Předmět úpravy

Tento vnitřní předpis provádí politiku otevřeného přístupu školy ve vztahu k zaměstnaneckým dílům, která splňují všechny následující podmínky:

1. škola podle zákona⁴³ vykonává majetková práva k zaměstnaneckému dílu,

---

⁴³ § 58 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

A.2 Vnitřní předpis o zaměstnaneckých dílech

2. zaměstnanecké dílo je určeno ke zveřejnění v rámci výzkumu, vědy, vzdělávání, pořizování dokumentace, informování veřejnosti nebo k jiném úkolu školy,
3. zaměstnanecké dílo je zachyceno na nosiči v elektronické podobě,
4. ke zveřejnění zaměstnaneckého díla došlo nebo má dojít po účinnosti tohoto předpisu.

§ 2 Zaměstnanecké dílo

(1) Za podmínek stanovených zákonem je zaměstnaneckým dílem pracovní list, učební text, cvičebnice s úlohami, kniha, část knihy, vědecký nebo odborný článek, posudek ke kvalifikační práci, fotografická dokumentace školních akcí, přednáška, prezentace, zpráva, tvůrčí příspěvek do elektronického systému a počítačový program.

(2) Ustanovení o zaměstnaneckých dílech se použijí obdobně na umělecký výkon výkonného umělce, zvukový nebo zvukově obrazový záznam a databázi. Přitom má nositel práva postavení zaměstnavatele podle tohoto předpisu a osoba, která předmět ochrany pořídila, má postavení autora zaměstnaneckého díla podle tohoto předpisu.

§ 3 Vydávané zaměstnanecké dílo

Vydávaným zaměstnaneckým dílem se rozumí zaměstnanecké dílo takového rozsahu a typu, který je obvykle vydáván v časopise, knize nebo v jiné publikaci, kterou lze dohledat ve veřejné knihovně, případně je opatřeno jednoznačným identifikátorem digitálního obsahu.

§ 4 Práva zaměstnance

Zaměstnanec má pro účely tvorby zaměstnaneckých děl právo využít vyhrazenou část pracovní doby, využívat k tomu prostředky

školy, vybrat a udělit k dílu školní licenci, ucházet se o finanční podporu z prostředků školy na to určených, jakož i studovat a užívat ostatní zaměstnanecká díla.

§ 5 Povinnosti zaměstnance

Zaměstnanec je povinen ve svém zaměstnaneckém díle řádně citovat ostatní autory, vyloučit z díla části, které je zakázáno podle zákona zveřejnit, zajistit jeho řádné označení (§ 6) a trvalé uchování (§ 8), v případě vydávaného zaměstnaneckého díla též zajistit jeho zápis (§ 7) a otevřené zpřístupnění (§ 11).

§ 6 Označení zaměstnaneckého díla

(1) Označením se rozumí uvedení názvu školy nebo jiného údaje, prostřednictvím něhož bude zřejmé, že jde o zaměstnanecké dílo, a to přímo v díle nebo v doprovodné informaci v systému, který dílo zpřístupňuje. Je-li autorské dílo vedle jména autora nebo autorského kolektivu označeno rovněž názvem školy a není-li prokázán opak, považuje se dílo za zaměstnanecké.

(2) Z doprovodných informací může označení obsahovat webovou adresu, na které je zveřejňována aktuální verze díla nebo kde je zaměstnanecké dílo dostupné, uvedení jednoznačného identifikátoru díla, pokud byl zaměstnaneckému dílu přidělen, uvedení podmínek zpřístupnění díla v souladu s tímto předpisem.

§ 7 Zápis zaměstnaneckého díla

(1) Údaj o tom, že je vydávané dílo zaměstnanecké, se zapisuje do seznamu zaměstnaneckých děl.

(2) Seznam zaměstnaneckých děl je každý informační systém, který pro to škola uzná vhodným. Rozsah evidovaných údajů stanoví správce tohoto informačního systému a zapisované údaje se automaticky načítají ze systému, kde je dílo trvale uchováno.

(3) Zaměstnanecké dílo se zapisuje nejpozději při zveřejnění. Nedokončené zaměstnanecké dílo se zapisuje též nejpozději v den, kdy zaměstnanec ukončí pracovněprávní vztah u zaměstnavatele.

§ 8 Trvalé uchování

Vydávané zaměstnanecké dílo musí být uloženo v institucionálním nebo oborovém repozitáři nebo jiném informačním systému, který zajišťuje jeho trvalé uchování, bezprostřední přístup školy a následné zpřístupnění veřejnosti. Dílo musí být uchováno ve formátu, ve které bylo vytvořeno a v přenositelném výstupním formátu. Ostatní díla musí být trvale uchována vhodným způsobem. Doporučené způsoby trvalého uchování zaměstnaneckých děl zveřejní na každém pracovišti školy vedoucí zaměstnanec.

§ 9 Školní licence

Školní licenci se podle tohoto předpisu rozumí nevýhradní licence, která

1. vyžaduje uvedení jména autora a školy způsobem přiměřeným užití,
2. umožňuje oprávněné osobě otevřený přístup podle politiky otevřeného přístupu,
3. obsahuje podmínku zachování licence nebo nekomerčního užití.

Doporučené školní licence jsou uvedeny v tabulce 2.

§ 10 Udělování licence

1. Pokud jde o projekty, jejichž licenční podmínky škola schválila, je autor zmocněn umístit své zaměstnanecké dílo do repozitáře projektu a udělit jménem školy potřebný licenční souhlas v souladu s těmito podmínkami.
2. Za podmínek školní licence, kterou si oprávněná osoba vybere, škola opravňuje
  - (a) autora k užití jeho zaměstnaneckého díla,

- (b) autora k udělení licence jménem školy k užití jeho zaměstnaneckého díla třetí stranou,
  - (c) člena akademické obce školy k užití zaměstnaneckého díla při vnitřní potřebě školy včetně možnosti dálkového přístupu,
  - (d) jinou osobu k užití zaměstnaneckého díla na půdě školy.
3. Není-li u zaměstnaneckého díla, které škola z vlastní iniciativy se souhlasem k tomu příslušných orgánů zpřístupní, uvedena jiná licence nebo výhrada autorského práva, platí, že škola svolila k užití za podmínek školní licence vybrané uživatelem.
4. Zastupování školy při udělování licence v ostatních případech upravuje jiný vnitřní předpis.

§ 11 Otevřený přístup

Vydávaná zaměstnanecká díla zveřejňuje škola v režimu otevřeného přístupu podle politiky otevřeného přístupu, není-li stanoveno jinak. V případě komercializace, nepřekročitelných podmínek třetích stran a jiných odůvodněných případech povolí škola u určitého druhu děl nebo jednotlivě podle žádosti zaměstnance odklad zpřístupnění na nezbytně nutnou dobu, nejdéle však 5 let.

§ 12 Díla částečně zaměstnanecká

Na zpracování zaměstnaneckého díla a na část díla, která je sama o sobě zaměstnaneckým dílem, se použijí ustanovení tohoto předpisu o zaměstnaneckém díle obdobně.

§ 13 Přechodné ustanovení

Na zaměstnanecká díla zveřejněná před účinností tohoto předpisu se vztahuje jen povinnost jejich zápisu, který musí autor provést do dvou let od účinnosti tohoto předpisu.

§ 14 Účinnost

Tento vnitřní předpis nabývá účinnosti registrací Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.⁴⁴

Kdo je na škole oprávněn řídit práci zaměstnanců stanoví zákon. Práce zaměstnanců je upravena obecně, a jedná se tedy o normativní řídicí akt, který má formu vnitřního předpisu, směrnice nebo opatření. Forma opatření vychází ze statutárního předpisu té které školy nebo zvyklostí.

viz kapitolu
2.3 na straně 16

- **Školy upravené školským zákonem.** Podle § 165 odst. 1 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona, ve znění pozdějších předpisů, v případě školy a školského zařízení, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí, stanovuje organizaci a podmínky provozu školy a školského zařízení ředitel. Ředitel proto výše uvedený předpis o zaměstnaneckých dílech typicky vydá jako svou směrnici.
- **Školy upravené vysokoškolským zákonem.** Podle § 10 odst. 1, resp. § 28 odst. 1 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, rozhoduje o bližší neupravených otázkách rektor, resp. v případě fakulty děkan. Předpis o zaměstnaneckých dílech patrně nebude vhodné vydat jako vnitřní předpis, neboť vydání vnitřního předpisu musí předpokládat statut veřejné vysoké školy a jde o spíše specifickou záležitost, kterou lze lépe upravit opatřením rektora nebo děkana.

---

⁴⁴Vztahuje se jen na veřejnou vysokou školu. Podle § 36 odst. 1 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů, podléhají vnitřní předpisy veřejné vysoké školy registraci.

A.3 Dodatek k licenční smlouvě

Čl. 1 Smluvní strany

1. Autor: ....., narozen .....,
trvale bytem .....
2. Vydavatel: ....., IČ.....,
se sídlem .....

Čl. 2 Smlouva

1. Tento dodatek mění a doplňuje smlouvu uzavřenou mezi smluvními stranami dne ...., která se týkala užití díla .... vydávaného vydavatelem (dále jen „dílo“).
2. Smluvní strany vylučují ujednání původní smlouvy, která odporují obsahu nebo účelu ujednání v tomto dodatku.

Čl. 3 Oprávnění autora užít dílo

1. Původní smlouva nijak nebrání tomu, autor sám nekomerčně užil dílo, a to i prostřednictvím své instituce, a udělil jinému nevýhradní licenci k nekomerčnímu užití díla podle politiky otevřeného přístupu své instituce nebo jiných podobných podmínek. Při užití podle tohoto ujednání se uvádí jméno vydavatele a zdroje.
2. V důsledku tohoto ujednání je zachováno např. oprávnění šířit dílo při výuce nebo umístit dílo na své internetové stránky nebo do otevřeného digitálního repozitáře instituce nebo oboru.

Čl. 4 Autorský výtisk

1. Vydavatel se zavazuje do 14 dnů po vydání díla zaslat bezplatně autorský výtisk díla v elektronické podobě, ve které

bylo vydáno a ve formátu jako je např. Portable Document Format (.pdf), který zachovává končené rozložení stránky, formátování a obsah.

2. Pokud je vklad vydavatele do autorského výtisku tvůrčím zpracováním díla (např. grafika, anotace apod.), vydavatel uděluje bezplatný licenční souhlas s jeho užitím k účelům uvedeným v čl. 3 odst. 1 tohoto dodatku.
3. Elektronická podoba autorského výtisku díla žádným způsobem neomezí uživatele pomocí technických nebo jiných opatření, aby soubor kopíroval, tiskl nebo získával jeho textovou část.

Čl. 5 Závěrečná ujednání

1. Pokud autor není nositelem všech práv k dílu (např. podle ustanovení zákona o zaměstnaneckých dílech, spoluautorech nebo o podpoře vědecké a výzkumné činnosti z veřejných prostředků), je tento dodatek ujednán i ve prospěch nositelů práv k dílu.
2. Autor žádá vydavatele, aby po podpisu dvou stejnopisů tohoto dodatku vrátil jeden stejnopis autorovi.
3. Pokud autor dodatek vydavateli zaslal společně se smlouvou nebo před jejím podpisem, tvoří součást nabídky na uzavření smlouvy. Smlouva včetně tohoto dodatku je uzavřena, pokud vydavatel dílo vydá.

Za autora: V..... dne .....

Podpis:.....

Za vydavatele: V..... dne .....

Podpis:.....

B Vzorové návody

B.1 Pokyny pro zaměstnance

Co je to zaměstnanecké dílo?

Zaměstnanecké dílo je autorské dílo, které vytvořil autor ke splnění svých povinností vyplývajících z pracovního vztahu. Mezi pracovní povinnosti akademického pracovníka patří i publikace vědeckých článků a dalších výstupů. Pokud jsou tato díla vytvářena v rámci pracovního vztahu, jsou zaměstnaneckými díly a s majetkovými právy nakládá zaměstnavatel. Autorovi však náleží osobnostní práva podle zákona.

Kde je upraveno nakládání se zaměstnaneckými díly?

Nakládání se zaměstnaneckými díly stejně jako s jiným majetkem upravuje vnitřní předpis, který je dostupný na internetové stránce <<http://www.vaseskola.cz>>. Na této stránce je také zveřejněna metodika pro označení, uchovávání, licencování a zpřístupňování zaměstnaneckých děl. Smyslem těchto pravidel je umožnit co nejširší šíření výsledků vědy a výzkumu na škole, zvýšit jejich publikační dopad a upevnit prestižní postavení instituce.

Jaká zaměstnanecká díla zapisovat?

Ačkoliv zaměstnaneckým dílem je i třeba posudek k závěrečné práci, není třeba takové zaměstnanecké dílo kamkoliv zapisovat. Zapisována jsou pouze vydávaná zaměstnanecká díla. Vydávaným dílem se rozumí dílo takového rozsahu a typu, který je obvykle vydáván v časopise, knize nebo v jiné publikaci, kterou lze dohledat ve veřejné knihovně, případně je opatřeno jednoznačným identifikátorem digitálního obsahu. Před zapsáním prosím dílo označte nejlépe přímo v textu, aby bylo patrné, že jde o zaměstnanecké dílo, tj. uveďte v něm obvyklým způsobem název školy, fakulty a pracoviště.

Kde díla trvale uchovávat?

Díla lze uchovávat v oborovém nebo institucionálním repozitáři, případně v jiném systému, kde budou bezpečně a trvale uchována (například různé školní projekty mohou mít své vlastní repozitáře).

Mohu zaměstnanecké dílo dále šířit?

Samozřejmě! Dílo můžete šířit na svých internetových stránkách, můžete ho nechat vytisknout ve školní tiskárně a prodávat studentům za cenu tisku, umístit ho na školní server ke studiu apod. Dílo lze šířit za podmínek školní licence, ze které ale rovněž vyplývají určitá omezení. Školní licencí se zjednodušeně řečeno rozumí licence umožňující otevřený přístup (Open Access). K případným komerčním ujednáním je třeba souhlas pověřeného zástupce fakulty. Doporučené školní licence jsou uvedeny v tab. 2.

Jaké jsou výhody politiky otevřeného přístupu u zaměstnaneckých děl?

- Autor sám i ostatní autoři mají snazší přístup k publikovaným dílům, načtou si je přímo v knihovním katalogu, mohou je při řádném citování využívat, remixovat a zvyšuje se citovanost děl.
- Autor sám je oprávněn udělit licenci v rozsahu stanoveném školou a nemusí se bát právních komplikací.
- Díky repozitáři může autor svoje dílo jednoduše aktualizovat a aktualizovanou verzi zpřístupňovat. Repozitář také zajišťuje ochranu osobnostních autorských práv autora, protože je v něm zaznamenán den publikace a lze snáze identifikovat plagiáty.
- Univerzita může sledovat výkon autorů, bezpečně a trvale uchovávat jejich díla, a tento obsah je snadno dostupný i veřejnosti, která činnost školy financuje.

- Dílo publikované v režimu otevřeného přístupu může být financováno ze zvláštních zdrojů školy a účastnit se soutěží o nejlepší otevřeně přístupné dílo.

Vedoucí příslušného pracoviště zajistí, aby byl tento informační oběžník dostupný na všech pracovištích.

B.2 Publikační model pro vědecký článek v tradičních vydavatelstvích

---

Tento publikační model pomáhá autorům vědeckých článků v oblasti fyziky při zpřístupnění jejich vědeckých výsledků světu, pokud má být článek vydán v tradičním vydavatelství. S účinností od byl vydán předpis, který upravuje zaměstnanecká díla.

1. Pokud pracujete na svém vědeckém článku, máte pochopitelně právo právo využít vyhrazenou část pracovní doby, využívat prostředky školy, ucházet se o finanční podporu z prostředků školy, jakož i studovat a užívat ostatní zaměstnanecká díla zapsaná v informačních systémech školy i jinde.
2. Jakmile článek dokončíte, rozhodněte se, v kterém tradičním vydavatelství ho vydáte. Zjistěte, jakou smlouvu s vydavatelem budete muset podepsat a v jaké míře mu budete muset dát výhradní souhlas, zda umožňuje zveřejnění v otevřeném repozitáři (autoarchivaci), případně se zavázat k odkladu zveřejnění (embargu). Seznam aktuálních politik některých vydavatelů naleznete na <<http://www.sherpa.ac.uk/romeo/>>. S vydavatelem lze dojednat i dodatek ke smlouvě. Pokud vydavatel nevydává v režimu Open Access, musí smlouvy podepisovat pověřený zástupce školy.
3. Nyní se zamyslete nad podmínkami, za nichž má být článek jednou dlouhodobě zpřístupněn na internetových stránkách. Jako autora vás škola opravňuje zvolit některou školní licenci. Doporučené školní licence jsou uvedeny v tab. 2. Pokud se škole nepodařilo vyjednat s vydavatelem možnost publikace v režimu otevřeném přístupu, budete moci dílo publikovat, až budou splněny podmínky uzavřené smlouvy podle politiky vydavatele.

viz dodatek
A.3 na straně 48

4. V článku samotném nezapomeňte uvést školu, kde pracujete. Škola je podle zákona nositelem majetkových práv k dílu, osobnostní autorská práva zůstávají autorovi. Podle vybrané licence s vydavatelem můžete přímo do článku uvést, kdy bude článek volně dostupný a za jakých podmínek. Zvolit můžete například následující způsob:

© Univerzita Karlova v Praze, 2013

Článek bude volně přístupný za podmínek licence

CC-BY-SA 4.0 od 1. 1. 2015.

5. Zašlete článek vydavateli k recenznímu řízení.
6. Nejpozději v den zveřejnění nahrajte článek do institucionálního nebo oborového repozitáře. Institucionální repozitář naleznete na webu <<http://repozitar.cuni.cz>>, z oborových repozitářů je nejrozšířenější repozitář <<http://arxiv.org/>>. V repozitáři můžete nastavit jak použitou licenci, tak např. odklad zveřejnění, pokud ho tradiční vydavatel vyžaduje (to je zejména důležité, pokud jste tyto údaje neuvedli přímo v díle samotném). Společně s článkem nahrajte i všechny podkladové materiály (zdrojové soubory, použitá anonymní data), které jste použili, a nastavte, zda je chcete rovněž zpřístupnit pro ostatní výzkumníky a veřejnost.
7. Do repozitáře můžete kdykoliv později nahrát aktualizovanou verzi článku (např. po recenzním řízení a po vydání).

Seznam použité literatury

- BARTOŠEK, Miroslav. *Open access - otevřený přístup k vědeckým informacím. Úvod do problematiky*. In: Zpravodaj ÚVT MU XX (2 2009). (Citováno na s. 18.)
- BENTLY, Lionel et al. (eds.). *The Wittem Project. European copyright code*. Witten 2010. Dostupný z WWW: <http://www.copyrightcode.eu/Wittem_European_copyright_code_21%20april%202010.pdf>. (Citováno na s. 6.)
- GARGOURI, Yassine, Vincent LARIVIERE, Stevan HARNAD. *Ten-year Analysis of University of Minho Green OA Self-Archiving Mandate*. 2013. Dostupný z WWW: <<http://eprints.soton.ac.uk/358882/>>. (Citováno na s. 25, 26, 36, 37.)
- GARGOURI, Yassine et al. *Self-selected or mandated, open access increases citation impact for higher quality research*. In: Plos one 5.10 (2010), e13636. (Citováno na s. 36.)
- HŮRKA, Petr et al. *Zákoník práce a související ustanovení nového občanského zákoníku s podrobným komentářem k 1. 1. 2014*. Praha: ANAG, 2014. (Citováno na s. 16.)
- PLANKOVÁ, Jindra. *Terminologické záležitosti Open Access*. In: iKaros 11 (11 2007). Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/terminologicke-zalezitosti-open-access>>. (Citováno na s. 18.)
- SHIEBER, Stuart; Peter SUBER (eds.). *Good practices for university open-access policies*. 2014. Dostupný z WWW: <http://cyber.law.harvard.edu/hoap/Good_practices_for_university_open-access_policies>. (Citováno na s. 18.)
- ŠTECH, Stanislav (ed.). *Koncepce ediční politiky Univerzity Karlovy*. Univerzita Karlova v Praze. 2013. Dostupný z WWW: <http://www.cuni.cz/UK-4005-version1-nakladatelska-cinnost_uk_2004.pdf>. (Citováno na s. 11, 14.)
- TELEC, Ivo. *Právní aspekty výzkumu a vývoje*. Snímky k výuce. 2008. Dostupný z WWW: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps08/p_aktual/fi/pavav/tisk/prednaska1.pdf>. (Citováno na s. 2, 3.)
- TELEC, Ivo; Pavel TŮMA. *Autorský zákon: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN: 978-80-7179-608-4. (Citováno na s. 5, 6.)
- Work-for-Hire Case Summaries*. Columbia University Libraries. 2013. Dostupný z WWW: <<http://copyright.columbia.edu/>>

B.2 Publikční model pro vědecký článek v tradičních vydavatelstvích

copyright / copyright - ownership / work - for - hire - case - summaries/>. (Citováno na s. 6.)